

ZAŁĄCZNIK I — WARUNKI OGÓLNE**SPIS TREŚCI**

ZAŁĄCZNIK I — WARUNKI OGÓLNE	1
SPIS TREŚCI.....	1
CZĘŚĆ A – POSTANOWIENIA PRAWNE I ADMINISTRACYJNE.....	5
Artykuł II.1 – Definicje.....	5
Artykuł II.2 – Obowiązki ogólne i rola beneficjentów	6
II.2.1 Obowiązki ogólne i rola beneficjentów.....	6
II.2.2 Obowiązki ogólne i rola każdego beneficjenta	7
II.2.3 Obowiązki ogólne i rola koordynatora.....	7
Artykuł II.3 – Komunikacja między stronami	8
II.3.1 Forma i środki komunikacji	8
II.3.2 Data przekazania informacji.....	9
Artykuł II.4 – Odpowiedzialność za szkody.....	9
Artykuł II.5 – Konflikt interesów.....	9
Artykuł II.6 – Poufność.....	9
Artykuł II.7 – Przetwarzanie danych osobowych	10
II.7.1 Przetwarzanie danych osobowych przez KE.....	10
II.7.2 Przetwarzanie danych osobowych przez beneficjentów	10
Artykuł II.8 – Eksponowanie informacji o finansowaniu ze środków UE	11
II.8.1 Informacje dotyczące finansowania ze środków UE oraz wykorzystanie godła UE	11
II.8.2 Zastrzeżenia wyłączające odpowiedzialność KE.....	11
Artykuł II.9 – Wcześniej istniejące prawa i własność oraz wykorzystanie wyników (w tym praw własności intelektualnej i przemysłowej)	12
II.9.1 Prawo własności wyników przysługujące beneficjentom	12

II.9.2	Wcześniej istniejące prawa	12
II.9.3	Prawa do korzystania z wyników oraz wcześniej istniejących praw przez UE	12
Artykuł II.10 – Udzielanie zamówień niezbędnych do realizacji działania.....		13
Artykuł II.11 – Podwykonawstwo zadań będących częścią działania		14
Artykuł II.12 – Wsparcie finansowe na rzecz osób trzecich		15
Artykuł II.13 – Zmiany Umowy		15
Artykuł II.14 – Przeniesienie roszczeń o płatność na osoby trzecie		16
Artykuł II.15 – Siła wyższa.....		16
Artykuł II.16 – Zawieszenie realizacji działania.....		17
II.16.1	Zawieszenie realizacji działania przez beneficjentów.....	17
II.16.2	Zawieszenie realizacji działania przez KE.....	17
II.16.3	Skutki zawieszenia.....	18
Artykuł II.17 – Wypowiedzenie Umowy		19
II.17.1	Wypowiedzenie Umowy przez koordynatora	19
II.17.2	Wypowiedzenie udziału jednemu beneficjentowi lub większej ich liczbie przez koordynatora	19
II.17.3	Wypowiedzenie Umowy lub udziału beneficjenta lub większej liczby beneficjentów przez KE.....	20
II.17.4	Skutki wypowiedzenia	22
Artykuł II.18 – Prawo właściwe, rozstrzygnięcie sporów oraz decyzje stanowiące tytuł egzekucyjny		24
CZĘŚĆ B – POSTANOWIENIA FINANSOWE		25
Artykuł II.19 – Koszty kwalifikowalne.....		25
II.19.1	Warunki kwalifikowalności kosztów	25
II.19.2	Kwalifikowalne koszty bezpośrednie.....	25
II.19.3	Kwalifikowalne koszty pośrednie	27
II.19.4	Koszty niekwalifikowalne	27

Artykuł II.20 – Możliwość wskazania i zweryfikowania zadeklarowanych kwot ..	27
II.20.1 Deklarowanie kosztów i wkładów	27
II.20.2 Księgi rachunkowe i inne dokumenty potwierdzające wysokość zadeklarowanych kosztów i wkładów	28
II.20.3 Warunki pozwalające ocenić zgodność praktyki księgowania kosztów.....	29
Artykuł II.21 – Kwalifikowalność kosztów ponoszonych przez podmioty powiązane z beneficjentami	30
Artykuł II.22 – Przesunięcia budżetowe	30
Artykuł II.23 – Niewywiązanie się z obowiązków sprawozdawczych	31
Artykuł II.24 – Zawieszenie płatności oraz zawieszenie biegu terminu płatności ...	31
II.24.1 Zawieszenie płatności	31
II.24.2 Zawieszenie biegu terminu płatności	33
Artykuł II.25 – Obliczanie ostatecznej kwoty DOFINANSOWANIA	33
II.25.1 Etap 1 – zastosowanie stawki zwrotu w odniesieniu do kosztów kwalifikowalnych i powiększenie otrzymanej kwoty o finansowanie niepowiązane z kosztami, wkład jednostkowy, zryczałtowany i ryczałtowy	34
II.25.2 Etap 2 – ograniczenie uzyskanej wartości do wysokości <i>maksymalnej kwoty dofinansowania</i>	35
II.25.3 Etap 3 – zmniejszenie z tytułu zasady niedochodowości	35
II.25.4 Etap 4 – zmniejszenie z tytułu nieprawidłowej realizacji działania lub naruszenia innych zobowiązań.....	36
Artykuł II.26 – Odzyskanie środków	36
II.26.1 Odzyskanie środków.....	37
II.26.2 Odzyskanie środków po dokonaniu płatności salda.....	37
II.26.3 Procedura odzyskiwania środków	37
II.26.4 Odsetki za zwłokę	38
II.26.5 Opłaty bankowe	38
Artykuł II.27 – Kontrole, audyty i oceny	38

II.27.1	Kontrole techniczne i finansowe, audyty oraz oceny okresowe i końcowe	38
II.27.2	Obowiązek przechowywania dokumentacji	39
II.27.3	Obowiązek przekazania informacji	39
II.27.4	Wizyty na miejscu	40
II.27.5	Kontrydktoryjne postępowanie audytowe	40
II.27.6	Skutki ustaleń z audytu	40
II.27.7	Korekta systemowych lub powtarzających się nieprawidłowości, nadużyć finansowych lub naruszeń zobowiązań	40
II.27.8	Prawa OLAF-u	43
II.27.9	Prawa Europejskiego Trybunału Obrachunkowego oraz Prokuratury Europejskiej	43

CZEŚĆ A – POSTANOWIENIA PRAWNE I ADMINISTRACYJNE

ARTYKUŁ II.1 – DEFINICJE

Do celów niniejszej Umowy stosuje się następujące definicje:

działanie: zbiór działań lub projekt objęte dofinansowaniem, które mają zostać zrealizowane przez beneficjentów, jak opisano w załączniku II;

naruszenie zobowiązań: niedotrzymanie przez beneficjenta jednego lub więcej zobowiązań umownych;

poufne informacje lub dokumenty: wszelkie informacje lub dokumenty (w dowolnym formacie), które jedna ze stron otrzymała od drugiej strony lub do których którakolwiek ze stron miała dostęp w kontekście wykonywania Umowy, wskazane na piśmie przez którąkolwiek ze stron jako poufne. Nie obejmują one informacji lub dokumentów, które są publicznie dostępne;

konflikt interesów: sytuacja, w której bezstronne i obiektywne wykonywanie Umowy przez beneficjenta jest zagrożone z uwagi na względy rodzinne lub emocjonalne, sympatie polityczne lub przynależność państwową, interes gospodarczy, jakiegokolwiek inny bezpośredni lub pośredni interes lub jakiegokolwiek inne interesy wspólne z Komisją Europejską (KE) lub dowolną inną osobą trzecią mające związek z przedmiotem Umowy;

koszty bezpośrednie: konkretne koszty, które są bezpośrednio związane z realizacją działania i które tym samym mogą zostać bezpośrednio do niego przypisane. Nie mogą one zawierać w sobie kosztów pośrednich.

sila wyższa: wszelkie nieprzewidywalne, wyjątkowe sytuacje lub zdarzenia pozostające poza kontrolą stron i uniemożliwiające którejkolwiek ze stron wypełnienie któregośkolwiek ze swoich zobowiązań umownych, do których nie doszło w wyniku błędu ani zaniedbania z ich strony ani ze strony podwykonawców, podmiotów powiązanych ani osób trzecich otrzymujących wsparcie finansowe i których nie można było uniknąć pomimo zachowania należytej staranności. Za ***silę wyższą*** nie uznaje się: sporów zbiorowych, strajków, trudności finansowych lub przypadków niewykonania usługi, usterek sprzętu, wad materiałów lub opóźnień w ich dostawie, chyba że stanowią one bezpośrednie następstwo działania ***sily wyższej***;

formalne zawiadomienie: forma komunikacji pisemnej między stronami pocztą tradycyjną lub pocztą elektroniczną; która zapewnia nadawcę za pomocą przekonujących dowodów, że wiadomość została dostarczona do określonego odbiorcy;

nadużycie finansowe: wszelkie działania lub zaniechania związane z wykorzystaniem lub przedstawieniem nieprawdziwych, nieprawidłowych lub niekompletnych oświadczeń lub dokumentów, których skutkiem jest sprzeniewierzenie lub bezprawne zatrzymanie funduszy lub aktywów z budżetu Unii, nieujawnienie informacji z naruszeniem konkretnego obowiązku, z takim samym skutkiem lub niewłaściwym zastosowaniem funduszy lub aktywów do celów innych niż te, na które zostały pierwotnie przyznane;

poważne naruszenie zasad zawodowych: naruszenie obowiązujących przepisów ustawowych lub wykonawczych lub standardów etycznych zawodu, do którego należy dana osoba lub

podmiot, lub jakiegokolwiek bezprawne zachowanie osoby lub podmiotu, które ma wpływ na jego wiarygodność zawodową, gdy takie zachowanie oznacza zamiar bezprawny lub rażące zaniedbanie;

okres realizacji: okres realizacji zadań wchodzących w skład danego działania, jak określono w art. I.2.2;

koszty pośrednie: koszty, które nie są konkretnymi kosztami bezpośrednio związanymi z realizacją działania i tym samym nie mogą zostać bezpośrednio do niego przypisane. W skład takich kosztów nie mogą wchodzić żadne koszty wskazane lub zadeklarowane jako kwalifikowalne koszty bezpośrednie;

nieprawidłowość: każdy przypadek naruszenia przepisu prawa UE wskutek działania lub zaniedbania ze strony beneficjenta, który wywarł lub mógłby wywrzeć negatywny wpływ na budżet UE;

maksymalna kwota dofinansowania: maksymalna kwota wkładu UE w realizację działania, jak określono w art. I.3.1;

wcześniej istniejące materiały: wszelkie materiały, dokumenty, technologie lub wiedza ekspercka istniejące przed wykorzystaniem ich przez beneficjenta do uzyskania pożądanego rezultatu wskutek realizacji działania;

wcześniej istniejące prawo: wszelkie wcześniej istniejące prawa własności przemysłowej lub intelektualnej do wcześniej istniejącego materiału; może obejmować prawo własności, licencję lub prawo użytkowania przysługujące beneficjentowi lub dowolnej innej osobie trzeciej;

osoba powiązana: każda osoba fizyczna albo prawna, która jest członkiem organu zarządzającego albo nadzorczego beneficjenta lub która uprawniona jest do jego reprezentowania, podejmowania decyzji w jego imieniu lub sprawowania kontroli nad beneficjentem;

data rozpoczęcia: data rozpoczęcia realizacji działania, jak określono w art. I.2.2;

umowa o podwykonawstwo: jest umową w sprawie zamówienia publicznego w rozumieniu art. II.10, która obejmuje realizację przez osoby trzecie zadań stanowiących część działania, jak opisano w załączniku II;

ARTYKUŁ II.2 – OBOWIĄZKI OGÓLNE I ROLA BENEFICJENTÓW

II.2.1 Obowiązki ogólne i rola beneficjentów

Beneficjenci:

- a) ponoszą solidarną odpowiedzialność za przeprowadzanie *działania* zgodnie z warunkami Umowy. Jeżeli beneficjent nie zrealizuje swojej części *działania*, pozostali beneficjenci stają się odpowiedzialni za realizację tej części (bez zwiększania *maksymalnej kwoty dotacji*);

- b) muszą wspólnie lub indywidualnie wypełniać wszelkie obowiązki prawne, jakimi są związani zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa UE, międzynarodowego i krajowego;
- c) muszą dokonać odpowiednich ustaleń wewnętrznych, aby we właściwy sposób zrealizować *działanie*. Ustalenia te muszą być zgodne z warunkami Umowy. Jeżeli tak określono w Warunkach szczegółowych (WS), ustalenia te muszą przyjąć formę wewnętrznej umowy o współpracy pomiędzy beneficjentami.

II.2.2 Obowiązki ogólne i rola każdego beneficjenta

Każdy beneficjent ma obowiązek:

- a) niezwłocznie poinformować koordynatora o wszelkich wiadomych beneficjentowi wydarzeniach lub okolicznościach, które mogą wpływać na realizację *działania* lub je opóźnić;
- b) niezwłocznie poinformować koordynatora o:
 - (i) wszelkich zmianach swojej sytuacji prawnej, finansowej, technicznej, organizacyjnej lub dotyczącej własności oraz o wszelkich zmianach swojej nazwy, swojego adresu lub przedstawiciela prawnego;
 - (ii) wszelkich zmianach sytuacji podmiotów powiązanych z beneficjentem pod względem prawnym, finansowym, technicznym, organizacyjnym lub praw własności oraz zmianach ich nazwy, adresu lub przedstawiciela prawnego;
 - (iii) wszelkich zmianach dotyczących sytuacji wykluczenia wskazanych w art. 136 rozporządzenia (UE) 2018/1046, w tym w odniesieniu do jego podmiotów powiązanych;
- c) przedłożyć koordynatorowi w należyтым terminie:
 - (i) dane konieczne do opracowania raportów, sprawozdań finansowych i innych dokumentów wymaganych zgodnie z Umową;
 - (ii) wszelkie niezbędne dokumenty wymagane na potrzeby audytu, kontroli lub oceny, jak określono w art. II.27;
 - (iii) wszelkie inne informacje, które należy przedstawić KE zgodnie z Umową, z wyjątkiem przypadków, gdy w Umowie wymagane jest, aby takie informacje zostały przekazane bezpośrednio przez beneficjenta.

II.2.3 Obowiązki ogólne i rola koordynatora

Koordynator:

- a) musi monitorować proces realizacji *działania*, aby upewnić się, czy *działanie* jest realizowane zgodnie z warunkami Umowy;
- b) pełni funkcję pośrednika we wszelkiej komunikacji między beneficjentami a KE, chyba że Umowa stanowi inaczej. W szczególności koordynator:

- (i) ma obowiązek niezwłocznie powiadomić KE o:
- wszelkich zmianach nazwy, adresu, przedstawiciela prawnego lub któregośkolwiek z beneficjentów lub podmiotów z nim powiązanych;
 - wszelkich zmianach sytuacji któregośkolwiek z beneficjentów lub podmiotów z nim powiązanych pod względem prawnym, finansowym, technicznym, organizacyjnym lub dotyczącym własności;
 - wszelkich wiadomych mu wydarzeniach lub okolicznościach, które mogą wpływać na realizację *działania* lub je opóźnić;
 - wszelkich zmianach dotyczących sytuacji wykluczenia wskazanych w Art. 136 Rozporządzenia (UE) 2018/1046, w tym dotyczących jego podmiotów powiązanych.
- (ii) ponosi odpowiedzialność za dostarczanie KE wszystkich dokumentów i informacji wymaganych na podstawie Umowy, o ile Umowa nie stanowi inaczej. Jeżeli wymagane są dane od pozostałych beneficjentów, koordynator odpowiada za ich uzyskanie i weryfikację przed przekazaniem ich KE;
- c) musi dokonać odpowiednich ustaleń w celu zapewnienia wszelkich gwarancji finansowych wymaganych na mocy Umowy;
- d) musi opracować wnioski o płatność zgodnie z Umową;
- e) w przypadku gdy jest wyznaczony jako jedyny odbiorca płatności w imieniu beneficjentów – musi zapewnić przekazywanie wszystkich odpowiednich płatności pozostałym beneficjentom bez zbędnej zwłoki;
- f) jest odpowiedzialny za dostarczanie wszystkich niezbędnych dokumentów wymaganych na potrzeby kontroli i audytów rozpoczętych przed dokonaniem płatności salda lub dokumentów wymaganych na potrzeby oceny, jak określono w art. II.27.

Koordynator nie może zlecić podwykonawstwa żadnej części swoich zadań pozostałym beneficjentom ani żadnym innym stronom.

ARTYKUŁ II.3 – KOMUNIKACJA MIĘDZY STRONAMI

II.3.1 Forma i środki komunikacji

Wszelka komunikacja dotycząca Umowy lub jej realizacji musi:

- a) odbywać się w formie pisemnej (na papierze lub w formie elektronicznej)
- b) być opatrzona numerem Umowy; oraz
- c) odbywać się z wykorzystaniem szczegółowych danych kontaktowych określonych w art. I.6.

Jeżeli jedna ze stron zwraca się o pisemne potwierdzenie w rozsądnym czasie korespondencji elektronicznej, nadawca musi jak najszybciej dostarczyć oryginalną podpisaną papierową wersję dokumentu przesłanego elektronicznie.

II.3.2 Data przekazania informacji

Informacje uważa się za przekazane z chwilą ich otrzymania przez stronę będącą odbiorcą, chyba że w Umowie za datę przekazania uznaje się datę jej wysłania.

Wiadomość e-mail uważa się za otrzymaną przez stronę będącą odbiorcą w dniu jej wysłania, pod warunkiem, że jest ona kierowana na adres e-mail wskazany w art. I.6. Nadawca musi być w stanie udokumentować datę wysłania. W przypadku, gdy nadawca otrzyma komunikat o niedostarczeniu korespondencji, musi podjąć wszelkie wysiłki w celu zapewnienia, aby druga strona faktycznie otrzymała informacje drogą elektroniczną lub pocztową. W takim przypadku uznaje się, że nadawca nie narusza swojego obowiązku wysłania takich informacji w określonym terminie.

Korespondencję przesyłaną KE za pośrednictwem usług pocztowych lub kurierskich uważa się za otrzymaną przez KE w dniu jej rejestracji w dziale określonym w art. I.6.

Formalne zawiadomienia uważa się za otrzymane przez stronę będącą odbiorcą w dniu otrzymania wskazanym w otrzymanym przez nadawcę potwierdzeniu, że wiadomość została dostarczona do wskazanego adresata.

ARTYKUŁ II.4 – ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA SZKODY

II.4.1 KE nie ponosi odpowiedzialności za żadne szkody wyrządzone lub poniesione przez któregokolwiek z beneficjentów, w tym żadne szkody wyrządzone osobom trzecim w wyniku **działania** lub w trakcie jego realizacji.

II.4.2 Z wyjątkiem przypadków działania **sily wyższej** beneficjenci muszą zrekompensować KE wszelkie szkody poniesione przez nią w wyniku realizacji **działania** lub w związku z tym, że **działanie** nie było realizowane w pełnej zgodności z Umową.

ARTYKUŁ II.5 – KONFLIKT INTERESÓW

II.5.1 Beneficjenci muszą podjąć wszelkie niezbędne środki, aby zapobiec wystąpieniu *konfliktu interesów*.

II.5.2 Beneficjenci muszą niezwłocznie poinformować KE o każdej sytuacji stanowiącej *konflikt interesów* lub mogącej prowadzić do jego powstania. Beneficjenci muszą niezwłocznie podjąć wszelkie środki niezbędne do naprawy tej sytuacji.

KE ma prawo do weryfikacji adekwatności zastosowanych środków i może wezwać do podjęcia dodatkowych środków w określonym terminie.

ARTYKUŁ II.6 – POUFNOŚĆ

II.6.1 Podczas realizacji **działania** i przez pięć lat po dokonaniu płatności salda strony muszą traktować jako poufne wszelkie **poufne informacje i dokumenty**.

II.6.2 Strony mogą wykorzystywać **poufne informacje lub dokumenty** do celów innych niż wypełnianie swoich zobowiązań wynikających z Umowy, jedynie, jeżeli otrzymały wcześniej pisemną zgodę drugiej strony.

II.6.3 Obowiązki dotyczące zachowania poufności nie mają zastosowania, jeżeli:

- (a) strona ujawniająca wyraża zgodę na zwolnienie drugiej strony z tych obowiązków;
- (b) *poufne informacje lub dokumenty* zostały upublicznione w inny sposób niż poprzez naruszenie obowiązku zachowania poufności;
- (c) ujawnienie *poufnych informacji lub dokumentów* wymagane jest na mocy prawa.

ARTYKUŁ II.7 – PRZETWARZANIE DANYCH OSOBOWYCH

II.7.1 Przetwarzanie danych osobowych przez KE

Wszelkie dane osobowe objęte Umową muszą być przetwarzane przez KE zgodnie z rozporządzeniem (UE) 2018/1725.¹

Administrator danych określony w art. I.6 jest zobowiązany do przetwarzania takich danych jedynie do celów realizacji i monitorowania Umowy oraz zarządzania nią lub w celu ochrony interesów finansowych UE, w tym do celów kontroli, audytów i dochodzeń zgodnie z art. II.27.

Beneficjenci mają prawo dostępu do swoich danych osobowych, ich sprostowania lub usunięcia oraz prawo do ograniczenia lub, w stosownych przypadkach, prawo do przeniesienia danych lub prawo do sprzeciwu wobec przetwarzania jego danych zgodnie z rozporządzeniem (UE) 2018/1725. W tym celu beneficjenci są zobowiązani do przesyłania wszelkich pytań dotyczących przetwarzania swoich danych osobowych do administratora danych określonego w art. I.6.

Beneficjenci mogą w każdej chwili odwołać się do Europejskiego Inspektora Ochrony Danych.

II.7.2 Przetwarzanie danych osobowych przez beneficjentów

Beneficjenci mają obowiązek przetwarzania danych osobowych w ramach Umowy zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa unijnego i krajowego w zakresie ochrony danych (w tym wymogami dotyczącymi pozwoleń lub zawiadomień).

Beneficjenci mogą udzielić swojemu personelowi dostępu wyłącznie do danych, które są bezwzględnie konieczne do realizacji Umowy, zarządzania nią i jej monitorowania. Beneficjenci muszą zapewnić, że personel upoważniony do przetwarzania danych osobowych zobowiązał się do zachowania poufności lub jest objęty odpowiednim ustawowym obowiązkiem zachowania poufności.

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1725 z dnia 23 października 2018 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez instytucje, organy i jednostki organizacyjne Unii i swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia rozporządzenia (WE) nr 45/2001 i decyzji nr 1247/2002/WE.

Beneficjenci muszą przyjąć odpowiednie techniczne i organizacyjne środki bezpieczeństwa, uwzględniając ryzyko związane z przetwarzaniem oraz charakter, zakres, kontekst i cele przetwarzania danych osobowych. Ma to na celu zapewnienie, odpowiednio:

- a) pseudonimizację i szyfrowanie danych osobowych;
- b) zdolność do ciągłego zapewnienia poufności, integralności, dostępności i odporności systemów i usług przetwarzania;
- c) zdolność do szybkiego przywrócenia dostępności i dostępu do danych osobowych w przypadku incydentu fizycznego lub technicznego;
- d) regularnego testowania, mierzenia i oceniania skuteczności środków technicznych i organizacyjnych mających zapewnić bezpieczeństwo przetwarzania;
- e) środki ochrony danych osobowych przed przypadkowym lub niezgodnym z prawem zniszczeniem, utratą, zmianą, nieuprawnionym ujawnieniem lub nieuprawnionym dostępem do danych osobowych przekazywanych, przechowywanych lub w inny sposób przetwarzanych.

ARTYKUŁ II.8 – EKSPONOWANIE INFORMACJI O FINANSOWANIU ZE ŚRODKÓW UE

II.8.1 Informacje dotyczące finansowania ze środków UE oraz wykorzystanie godła UE

O ile KE nie postanowi inaczej lub nie zwróci się o zmianę postanowień, wszelka związana z **działaniem** komunikacja lub publikacja prac, prowadzona przez beneficjentów wspólnie lub indywidualnie, w tym podczas konferencji, seminariów lub we wszelkich materiałach informacyjnych lub promocyjnych (takich jak broszury, ulotki, plakaty, prezentacje w formie elektronicznej itp.) musi:

- a) wskazywać, że **działanie** otrzymało finansowanie ze środków UE; oraz
- b) być opatrzona godłem UE.

W przypadku umieszczenia godła w sąsiedztwie innego logo godło UE musi być odpowiednio wyróżnione.

Obowiązek umieszczenia godła UE nie przyznaje beneficjentom wyłącznego prawa do jego wykorzystania. Beneficjenci nie mogą przywłaszczyć sobie godła UE ani podobnego znaku towarowego lub logo poprzez ich zarejestrowanie ani w żaden inny sposób.

Do celów akapitu pierwszego, drugiego i trzeciego oraz na warunkach określonych w tych ustępach beneficjenci mogą wykorzystywać godło UE bez uprzedniego uzyskania zezwolenia KE.

II.8.2 Zastrzeżenia wyłączające odpowiedzialność KE

We wszelkich związanych z **działaniem** komunikatach lub publikacjach wydawanych przez beneficjentów, wspólnie lub indywidualnie, w jakiegokolwiek formie i przy wykorzystaniu dowolnych środków, należy wskazać, że:

- a) odzwierciedlają one jedynie opinię ich autora; oraz

- b) KE nie jest odpowiedzialna za sposób wykorzystania zawartych w nich informacji.

ARTYKUŁ II.9 – WCZEŚNIEJ ISTNIEJĄCE PRAWA I WŁASNOŚĆ ORAZ WYKORZYSTANIE WYNIKÓW (W TYM PRAW WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ I PRZEMYSŁOWEJ)

II.9.1 Prawo własności wyników przysługujące beneficjentom

O ile Umowa nie stanowi inaczej, prawo własności, w tym prawo własności przemysłowej i intelektualnej, w odniesieniu do wyników *działania*, raportów oraz innych związanych z działaniem dokumentów, przysługuje beneficjentom.

II.9.2 Wcześniej istniejące prawa

W przypadku gdy KE przekazuje beneficjentom pisemny wniosek, w którym określa wyniki, jakie zamierza wykorzystać, beneficjenci są zobowiązani do:

- a) sporządzenia wykazu wszystkich *wcześniej istniejących praw* objętych tymi wynikami; oraz
- b) przekazania przedmiotowego wykazu KE najpóźniej wraz z wnioskiem o płatność salda.

Beneficjenci muszą przy wykonywaniu Umowy posiadać wszelkie przysługujące im lub podmiotom z nimi powiązanych prawa do wykonywania wszelkich *wcześniej istniejących praw*.

II.9.3 Prawa do korzystania z wyników oraz wcześniej istniejących praw przez UE

Beneficjenci przyznają UE następujące prawa do korzystania z wyników *działania*:

- a) prawo do korzystania z wyników na własny użytek, w szczególności w celu udostępnienia osobom pracującym dla KE, innych instytucji, agencji i organów unijnych oraz instytucjom w państwach członkowskich, jak również do celów kopiowania i odtwarzania w całości lub części i w nieograniczonej liczbie kopii;
- b) zwielokrotnianie: prawo do upoważnienia do bezpośredniego lub pośredniego, tymczasowego lub stałego zwielokrotniania wyników przy wykorzystaniu dowolnych środków (mechanicznych, cyfrowych lub innych) i w jakiegokolwiek formie, w całości lub częściowo;
- c) publiczne udostępnianie: prawo do upoważnienia do publicznego udostępniania, wykonywania lub podawania do wiadomości publicznej wyników drogą przewodową lub bezprzewodową, w tym do publicznego udostępniania wyników w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym; prawo to obejmuje również udostępnianie i nadawanie drogą kablową lub satelitarną;
- d) rozpowszechnianie: prawo do upoważnienia do każdej formy publicznego rozpowszechniania wyników lub ich kopii;
- e) przystosowanie: prawo do modyfikowania wyników;
- f) tłumaczenia;

- g) prawo do przechowywania i archiwizowania wyników zgodnie z zasadami zarządzania dokumentami mającymi zastosowanie do KE, w tym prawo do cyfryzacji lub konwersji formatu dla celów ochrony dokumentów lub nowego wykorzystywania;
- h) w przypadku gdy wyniki są dokumentami – prawo do upoważniania do ponownego wykorzystywania tych dokumentów zgodnie z decyzją KE 2011/833/UE z dnia 12 grudnia 2011 r. w sprawie ponownego wykorzystywania dokumentów KE, jeżeli decyzja ta ma zastosowanie, i jeżeli dokumenty wchodzą w jej zakres stosowania i nie są wyłączone na mocy jakichkolwiek jej przepisów. Dla celów tego postanowienia terminy **ponowne wykorzystywanie** i **dokument** mają znaczenie nadane im w decyzji 2011/833/UE.

Wyżej wymienione prawa do korzystania z wyników można doprecyzować w Warunkach szczegółowych (WS).

Dodatkowe prawa do korzystania z wyników przez UE można określić w WS.

Beneficjenci muszą zapewnić UE prawo do wykonywania wszelkich **wcześniej istniejących praw**, które uwzględniono w wynikach **działania**. O ile nie określono inaczej w WS, takie **wcześniej istniejące prawa** muszą być wykorzystywane do tych samych celów i na tych samych warunkach, jakie mają zastosowanie do praw do korzystania z wyników **działania**.

Przy ogłaszaniu wyników działania UE musi umieścić informację na temat właściciela praw autorskich. Informacja dotycząca praw autorskich musi mieć następującą formę: „© – rok – nazwa właściciela praw autorskich. Wszelkie prawa zastrzeżone. Licencja udzielona warunkowo UE.”.

W przypadku gdy beneficjenci przyznają KE prawa do korzystania z wyników, nie wpływa to na obowiązek zachowania przez KE poufności określony w ramach art. II.6 ani na obowiązki beneficjentów w tym zakresie określone w art. II.2.1.

ARTYKUŁ II.10 – UDZIELANIE ZAMÓWIEŃ NIEZBĘDNYCH DO REALIZACJI DZIAŁANIA

II.10.1 W przypadku gdy realizacja **działania** wymaga od beneficjentów udzielenia zamówienia na towary, roboty budowlane lub usługi, mogą oni udzielić zamówienia zgodnie z ich zwyczajowymi praktykami zakupowymi pod warunkiem udzielenia zamówienia oferentowi składającemu ofertę najkorzystniejszą ekonomicznie lub w stosownych przypadkach – oferentowi proponującemu najniższą cenę. Muszą przy tym unikać wszelkich **konfliktów interesów**.

Beneficjenci muszą zapewnić KE, Europejskiemu Trybunałowi Obrachunkowemu oraz Europejskiemu Urzędowi ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) możliwość korzystania z praw przysługujących im na mocy art. II.27 także wobec wykonawców beneficjentów.

II.10.2 Beneficjenci, którzy są *instytucjami zamawiającymi* w rozumieniu dyrektywy 2014/24/UE² lub *podmiotami zamawiającymi* w rozumieniu dyrektywy 2014/25/UE³, muszą przestrzegać obowiązujących przepisów krajowych dotyczących zamówień publicznych.

Beneficjenci muszą zapewnić, aby warunki, którym podlegają z tytułu art. II.4, II.5, II.6 i II.9, miały również zastosowanie do wykonawców.

II.10.3 Wyłączna odpowiedzialność za realizację *działania* oraz przestrzeganie postanowień Umowy spoczywa na beneficjentach.

II.10.4 W przypadku niewywiązania się przez beneficjentów z ich obowiązków wynikających z art. II.10.1 koszty związane z daną umową uznaje się za niekwalifikowalne zgodnie z art. II.19.2 lit. c), d) i e).

W przypadku niewywiązania się przez beneficjentów z ich obowiązków wynikających z art. II.10.2 dofinansowanie może zostać zmniejszone zgodnie z art. II.25.4.

ARTYKUŁ II.11 – PODWYKONAWSTWO ZADAŃ BĘDĄCYCH CZĘŚCIĄ DZIAŁANIA

II.11.1 Beneficjenci mogą zlecić podwykonawstwo zadań będących częścią *działania*. W takim przypadku muszą zapewnić, aby – oprócz warunków określonych w art. II.10 – spełniono dodatkowo następujące warunki:

- a) podwykonawstwo nie obejmuje głównych zadań w ramach *działania*;
- b) korzystanie z procedury podwykonawstwa musi być uzasadnione charakterem *działania* oraz tym, co jest konieczne dla jego realizacji;
- c) szacowane koszty podwykonawstwa można jednoznacznie zidentyfikować w szacowanym budżecie określonym w załączniku II;
- d) ewentualne korzystanie z procedury podwykonawstwa, o ile nie jest przewidziane w załączniku II, jest zgłaszane przez koordynatora i zatwierdzone przez KE. KE może udzielić zgody:
 - (i) przed skorzystaniem z procedury podwykonawstwa, jeżeli beneficjenci wnioskowali o zmianę Umowy zgodnie z art. II.13; lub
 - (ii) po skorzystaniu z procedury podwykonawstwa, jeżeli podwykonawstwo:

² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych, uchylająca dyrektywę 2004/18/WE.

³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/25/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych, uchylająca dyrektywę 2004/17/WE.

- jest szczegółowo uzasadnione w sprawozdaniu okresowym lub w końcowym raporcie merytorycznym, o którym mowa w art. I.4.3 i I.4.4; oraz
 - nie wiąże się ze zmianami Umowy, które podważałyby decyzję o przyznaniu dofinansowania lub byłyby sprzeczne z zasadą równego traktowania wnioskodawców;
- e) beneficjenci zapewniają, aby warunki, którym podlegają z tytułu art. II.8, były stosowane również wobec podwykonawców.

II.11.2 W przypadku niewywiązania się przez beneficjentów z ich obowiązków wynikających z art. II.11.1 lit. a), b), c) lub d) koszty związane z danym zamówieniem uznaje się za niekwalifikowalne zgodnie z art. II.19.2 lit. f).

W przypadku niewywiązania się przez beneficjentów z ich obowiązku wynikającego z art. II.11.1 lit. e) dofinansowanie może zostać zmniejszone zgodnie z art. II.25.4.

ARTYKUŁ II.12 – WSPARCIE FINANSOWE NA RZECZ OSÓB TRZECICH

II.12.1 Jeżeli podczas realizacji *działania* beneficjenci są zobowiązani do udzielenia wsparcia finansowego osobom trzecim, mogą oni udzielić takiego wsparcia finansowego zgodnie z warunkami określonymi w załączniku II. Zgodnie z tymi warunkami należy podać co najmniej następujące informacje:

- a) maksymalną kwotę wsparcia finansowego. Kwota ta nie może przekraczać 60 tys. EUR dla każdej osoby trzeciej, z wyjątkiem przypadków, gdy osiągnięcie celów *działania*, jak określono w załączniku II byłoby w przeciwnym razie niemożliwe lub nadmiernie trudne;
- b) kryteria ustalania dokładnej kwoty wsparcia finansowego;
- c) różne rodzaje działalności, na które można przyznać wsparcie finansowe, na podstawie wyczerpującego wykazu;
- d) osoby lub kategorie osób, które mogą otrzymać wsparcie finansowe;
- e) kryteria udzielania wsparcia finansowego.

II.12.2 W drodze odstępstwa od postanowień art. II.12.1, w przypadku gdy wsparcie finansowe przyjmuje formę nagrody, beneficjenci muszą udzielić takiego wsparcia finansowego zgodnie z warunkami określonymi w załączniku II. Zgodnie z tymi warunkami należy podać co najmniej następujące informacje:

- a) kryteria kwalifikacji i kryteria przyznania nagrody;
- b) kwotę nagrody;
- c) ustalenia dotyczące płatności.

II.12.3 Beneficjenci muszą zapewnić, aby warunki, którym podlegają z tytułu art. II.4, II.5, II.6, II.8, II.9 oraz art. II.27, miały również zastosowanie do osób trzecich otrzymujących pomoc finansową.

ARTYKUŁ II.13 – ZMIANY UMOWY

II.13.1 Wszelkich zmian Umowy należy dokonywać na piśmie.

II.13.2 Celem lub skutkiem zmiany nie może być dokonywanie w Umowie zmian, które podważałyby decyzję o przyznaniu dofinansowania lub byłyby sprzeczne z zasadą równego traktowania wnioskodawców.

II.13.3 Wszelkie wnioski o zmianę Umowy muszą być:

- a) należycie uzasadnione;
- b) poparte odpowiednimi dokumentami potwierdzającymi; oraz
- c) przesłane drugiej stronie z odpowiednim wyprzedzeniem w stosunku do terminu wejścia w życie proponowanych zmian, a w każdym przypadku na miesiąc przed końcem *okresu realizacji*.

Postanowienia lit. c) nie mają zastosowania w przypadkach należycie uzasadnionych przez stronę wnioskującą o zmianę, jeżeli druga strona wyrazi na to zgodę.

II.13.4 Wniosek o zmianę Umowy w imieniu beneficjentów składa koordynator. Jeżeli wniosek o zmianę jest składany bez porozumienia z nim, muszą go złożyć wszyscy pozostali beneficjenci i muszą dołączyć do niego opinię koordynatora lub dowód na to, że o taką opinię zwrócono się na piśmie.

II.13.5 Zmiany wchodzi w życie w dniu podpisania ich przez ostatnią ze stron lub w dniu zatwierdzenia wniosku o zmianę.

Zmiany zaczynają obowiązywać w dniu ustalonym przez strony lub, jeżeli brak jest ustalonej daty, w dniu wejścia w życie zmiany.

ARTYKUŁ II.14 – PRZENIESIENIE ROSZCZEŃ O PŁATNOŚĆ NA OSOBY TRZECIE

II.14.1 Beneficjentom nie przysługuje prawo do przeniesienia ich roszczeń o płatność ze środków KE na osoby trzecie, chyba że KE wyrazi na to zgodę w odpowiedzi na pisemny wniosek z uzasadnieniem złożony przez koordynatora w imieniu beneficjentów.

Jeżeli KE nie zgadza się na takie przeniesienie lub jeżeli nie spełniono warunków przeniesienia, wówczas przeniesienie nie wywiera na nią wpływu.

II.14.2 Przeniesienie roszczeń o płatność w żadnym przypadku nie zwalnia beneficjentów z ciężących na nich obowiązków wobec KE.

ARTYKUŁ II.15 – SIŁA WYŻSZA

II.15.1 Strona Umowy, która ma do czynienia z działaniem *siły wyższej*, musi niezwłocznie przesłać drugiej stronie *formalne zawiadomienie*, podając charakter sytuacji lub zdarzenia, ich spodziewany czas trwania oraz możliwe do przewidzenia skutki.

II.15.2 Strony muszą podjąć niezbędne środki w celu ograniczenia szkód spowodowanych *siłą wyższą*. Strony muszą dołożyć wszelkich możliwych starań w celu jak najszybszego wznowienia realizacji *działania*.

II.15.3 Stronie Umowy, która ma do czynienia z działaniem *sily wyzszej*, nie można zarzucić niedopełnienia zobowiązań wynikających z Umowy, jeżeli ich wypełnienie uniemożliwiła *sila wyzsza*.

ARTYKUŁ II.16 – ZAWIESZENIE REALIZACJI DZIAŁANIA

II.16.1 Zawieszenie realizacji działania przez beneficjentów

Koordynator może zawiesić w imieniu beneficjentów realizację *działania* lub jego części, jeżeli wyjątkowe okoliczności, w szczególności działanie *sily wyzszej*, uniemożliwią taką realizację lub nadmiernie ją utrudnią.

Koordynator ma obowiązek niezwłocznie powiadomić KE, wskazując:

- a) przyczyny zawieszenia, w tym szczegóły dotyczące terminu lub okresu wystąpienia wyjątkowych okoliczności; oraz
- b) przewidywaną datę wznowienia realizacji działania.

W chwili gdy okoliczności umożliwią beneficjentom wznowienie realizacji *działania*, koordynator musi niezwłocznie poinformować o tym KE i przedstawić wniosek o zmianę Umowy, jak przewidziano w art. II.16.3. Obowiązek ten nie ma zastosowania, jeżeli Umowa lub udział beneficjenta zostały wypowiedziane zgodnie z art. II.17.1, art. II.17.2 lub art. II.17.3.1 lit. c) lub d).

II.16.2 Zawieszenie realizacji działania przez KE

II.16.2.1 Podstawy zawieszenia

KE może zawiesić realizację *działania* lub jego części:

- a) jeżeli ma dowody, że beneficjent dopuścił się *nieprawidłowości, nadużyć finansowych* lub *naruszenia obowiązków* w procedurze udzielania dofinansowania lub podczas realizacji Umowy;
- b) jeżeli KE ma dowody, że beneficjent dopuścił się systemowych lub powtarzających się *nieprawidłowości, nadużyć finansowych* lub poważnego naruszenia obowiązków w związku z innymi dofinansowaniami z UE lub Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (*Euratom*), które zostały udzielone temu beneficjentowi na podobnych warunkach, a *nieprawidłowości, nadużycia finansowe* lub naruszenie obowiązków mają istotny wpływ na to dofinansowanie; lub
- c) jeżeli KE podejrzewa, że beneficjent dopuścił się, *nieprawidłowości, nadużyć finansowych* lub naruszenia obowiązków w procedurze przyznania dofinansowania lub podczas realizacji Umowy, i musi sprawdzić, czy taka sytuacja rzeczywiście miała miejsce.

II.16.2.2 Procedura zawieszenia

Etap 1 – przed zawieszeniem realizacji *działania* KE musi przekazać koordynatorowi *formalne zawiadomienie*:

- a) w którym poinformuje go o:

- (i) zamiarze zawieszenia realizacji działania;
- (ii) przyczynach zawieszenia;
- (iii) warunkach niezbędnych do wznowienia realizacji działania w przypadkach, o których mowa w art. II.16.2.1 lit. a) i b); oraz

b) wezwie go do przedstawienia uwag w terminie 30 dni kalendarzowych od dnia otrzymania formalnego zawiadomienia.

Etap 2 – jeżeli KE nie otrzyma żadnych uwag lub pomimo otrzymania takich uwag podejmie decyzję o kontynuowaniu procedury, musi przekazać koordynatorowi **formalne zawiadomienie**, w którym poinformuje go o:

- a) zawieszeniu realizacji działania;
- b) przyczynach zawieszenia; oraz
- c) ostatecznych warunkach dotyczących wznowienia realizacji działania w przypadkach, o których mowa w art. II.16.2.1 lit. a) i b); lub
- d) przybliżonym terminie zakończenia niezbędnego procesu weryfikacji w przypadku, o którym mowa w art. II.16.2.1 lit. c).

Koordynator ma obowiązek niezwłocznie powiadomić pozostałych beneficjentów o zawieszeniu. Zawieszenie zaczyna obowiązywać pięć dni kalendarzowych po otrzymaniu **formalnego zawiadomienia** przez koordynatora lub w późniejszym terminie określonym w **formalnym zawiadomieniu**.

W przeciwnym razie KE musi przekazać koordynatorowi **formalne zawiadomienie**, w którym poinformuje go, że nie będzie kontynuowała procedury zawieszenia.

II.16.2.3 Wznowienie realizacji działania

W celu wznowienia realizacji beneficjenci muszą jak najszybciej spełnić postawione im warunki i informować KE o postępach w tym zakresie.

Jeżeli warunki dotyczące wznowienia realizacji są spełnione lub przeprowadzono niezbędną weryfikację, KE musi przekazać koordynatorowi **formalne zawiadomienie**:

- a) w którym poinformuje go o spełnieniu warunków dotyczących zniesienia zawieszenia; oraz
- b) zobowiąże go do przedstawienia wniosku o zmianę Umowy, jak przewidziano w art. II.16.3. Obowiązek ten nie ma zastosowania, jeżeli Umowa lub udział beneficjenta zostały wypowiedziane zgodnie z art. II.17.1, art. II.17.2 lub art. II.17.3.1 lit. c), g) lub h).

II.16.3 Skutki zawieszenia

Jeżeli realizację **działania** można wznowić, a Umowa nie została wypowiedziana, w Umowie należy dokonać zmiany zgodnie z art. II.13 w celu:

- a) ustalenia daty wznowienia **działania**;
- b) przedłużenia trwania **działania**; oraz
- c) dokonania innych modyfikacji niezbędnych do dostosowania **działania** do nowej sytuacji.

Zawieszenie zostaje zniesione ze skutkiem od daty wznowienia realizacji działania określonej w zmianie Umowy. Data ta może być wcześniejsza niż data wejścia w życie zmiany Umowy.

Koszty poniesione podczas okresu zawieszenia w związku z realizacją zawieszonych **działań** lub jego zawieszonych części nie podlegają zwrotowi ani nie są objęte dofinansowaniem.

Zawieszenie realizacji **działań** nie wpływa na prawo KE do wypowiedzenia Umowy lub udziału beneficjenta zgodnie z art. II.17.3 ani na prawo do zmniejszenia dofinansowania lub odzyskania nienależnie wypłaconych kwot zgodnie z art. II.25.4 oraz art. II.26.

Żadna ze stron nie może dochodzić odszkodowania z powodu zawieszenia realizacji działania przez drugą stronę.

ARTYKUŁ II.17 – WYPOWIEDZENIE UMOWY

II.17.1 Wypowiedzenie Umowy przez koordynatora

Beneficjenci mogą wypowiedzieć Umowę.

Koordynator musi przekazać KE **formalne zawiadomienie** o wypowiedzeniu Umowy, w którym wskaże:

- a) przyczyny wypowiedzenia; oraz
- b) dzień, w którym wypowiedzenie Umowy staje się skuteczne. Dzień ten musi wypadać po przekazaniu **formalnego zawiadomienia**.

Jeżeli koordynator nie wskaże przyczyn wypowiedzenia Umowy lub jeżeli KE uzna, że podane przyczyny nie uzasadniają wypowiedzenia, uznaje się, że Umowę wypowiedziano w sposób niewłaściwy.

Wypowiedzenie staje się skuteczne w dniu określonym w **formalnym zawiadomieniu**.

II.17.2 Wypowiedzenie udziału jednemu beneficjentowi lub większej ich liczbie przez koordynatora

Koordynator może wypowiedzieć udział jednemu beneficjentowi lub większej ich liczbie na wniosek zainteresowanego beneficjenta lub w imieniu pozostałych beneficjentów.

Koordynator musi przekazać KE **formalne zawiadomienie** o wypowiedzeniu udziału oraz powiadomić o tym zainteresowanego beneficjenta.

Jeżeli udział koordynatora zostanie wypowiedziany bez jego zgody, **formalne zawiadomienie** musi przekazać inny beneficjent (działający w imieniu pozostałych beneficjentów).

Formalne zawiadomienie musi zawierać:

- a) przyczyny wypowiedzenia;
- b) opinię beneficjenta, którego dotyczy wypowiedzenie (lub dowód, że o taką opinię zwrócono się na piśmie);

- c) dzień, w którym wypowiedzenie staje się skuteczne. Dzień ten musi wypadać po przekazaniu *formalnego zawiadomienia*; oraz
- d) wniosek o zmianę Umowy, zgodnie z art. II.17.4.2 lit. a).

Jeżeli koordynator ani beneficjent nie wskaże przyczyn wypowiedzenia lub jeżeli KE uzna, że podane przyczyny nie uzasadniają wypowiedzenia, zostanie uznane, że udział wypowiedziano w sposób niewłaściwy.

Wypowiedzenie staje się skuteczne w dniu określonym w *formalnym zawiadomieniu*.

II.17.3 Wypowiedzenie Umowy lub udziału beneficjenta lub większej liczby beneficjentów przez KE

II.17.3.1 Podstawy wypowiedzenia

KE może wypowiedzieć Umowę lub udział dowolnego beneficjenta lub kilku beneficjentów, jeżeli:

- a) zmiana sytuacji prawnej, finansowej, technicznej lub organizacyjnej beneficjenta lub jego praw własności może wywrzeć znaczący wpływ na realizację Umowy lub podważy decyzję o przyznaniu dofinansowania, lub zmiana dotycząca sytuacji wykluczenia wskazanych w art. 136 rozporządzenia (UE) 2018/1046 poddaje w wątpliwość decyzję o przyznaniu dofinansowania;
- b) w wyniku wypowiedzenia udziału jednego beneficjenta lub większej ich liczby niezbędne modyfikacje Umowy podważyłyby decyzję o przyznaniu dofinansowania lub doprowadziłyby do nierównego traktowania wnioskodawców;
- c) beneficjenci, inna *osoba powiązana* lub inna osoba fizyczna, która jest niezbędna do przyznania dofinansowania lub realizacji Umowy dopuściła się poważnego *naruszenia obowiązków*, w tym nieprawidłowej realizacji *działania*, jak określono w załączniku I;
- d) realizacja *działania* została wstrzymana lub zawieszona z powodu działania *sily wyższej* lub wyjątkowych okoliczności i:
 - (i) wznowienie realizacji działania jest niemożliwe; albo
 - (ii) niezbędne zmiany Umowy podważyłyby decyzję o przyznaniu dofinansowania lub byłyby sprzeczne z zasadą równego traktowania wnioskodawców;
- e) beneficjent lub inna osoba fizyczna lub prawna, która ponosi nieograniczoną odpowiedzialność za długi beneficjenta:
 - (i) ogłasza upadłość, podlega procedurze upadłości lub likwidacji, jej aktywa są zarządzane przez likwidatora lub sąd, zawarł umowę z wierzycielami, zawiesił działalność gospodarczą lub znajduje się w analogicznej sytuacji wynikającej z podobnej procedury przewidziane w prawie unijnym lub krajowym;
 - (ii) narusza swoje obowiązki dotyczące płacenia podatków lub składek na ubezpieczenie społeczne zgodnie z obowiązującym prawem;
- f) beneficjent lub inna *osoba powiązana* lub inna osoba fizyczna niezbędna do udzielenia dofinansowania lub realizacji Umowy dopuściła się:

- (i) *poważnego naruszenia zasad zawodowych* udowodnionego w jakikolwiek sposób;
 - (ii) *nadużycia finansowego*;
 - (iii) korupcji;
 - (iv) zachowania związanego z organizacjami przestępczymi;
 - (v) prania pieniędzy;
 - (vi) przestępstw związanych z terroryzmem (w tym finansowania terroryzmu);
 - (vii) wykorzystywania pracy dzieci lub innego przestępstwa związanego z handlem ludźmi;
- g) KE dysponuje dowodami wskazującymi, że beneficjent lub dowolna *osoba powiązana* lub inna osoba fizyczna, która jest niezbędna do przyznania dofinansowania lub realizacji Umowy dopuściła się ***nieprawidłowości, nadużyć finansowych*** lub ***naruszenia obowiązków*** w toku procedury udzielania dofinansowania lub przy realizacji postanowień Umowy, w tym jeżeli beneficjent ten lub *osoba powiązana* lub osoba fizyczna przekazali fałszywe informacje lub nie przekazali wymaganych informacji;
- h) KE dysponuje dowodami wskazującymi, że beneficjent dopuścił się systemowych lub powtarzających się ***nieprawidłowości, nadużyć finansowych*** lub poważnego naruszenia zobowiązań spoczywających na nim w związku z innymi dofinansowaniami z UE lub *Euratom*, których udzielono mu na podobnych warunkach, a wspomniane ***nieprawidłowości, nadużycia finansowe*** lub naruszenie zobowiązań wywierają istotny wpływ na przedmiotowe dofinansowanie; lub
- i) beneficjent, inna *osoba powiązana* lub inna osoba fizyczna, która jest niezbędna do przyznania dofinansowania lub realizacji Umowy utworzyła podmiot w innej jurysdykcji z zamiarem obejścia obowiązków podatkowych, społecznych lub innych przepisów prawnych w jurysdykcji właściwej dla siedziby statutowej, zarządu lub głównego miejsca prowadzenia działalności;
- j) beneficjent lub inna *osoba powiązana* lub inna osoba fizyczna, która jest niezbędna do przyznania dofinansowania została utworzona z zamiarem, o którym mowa w lit. i) lub
- k) KE przekazała beneficjentowi ***formalne zawiadomienie***, zwracając się do niego, za pośrednictwem koordynatora, o zakończenie udziału jego podmiotu powiązanego, ponieważ podmiot ten znajduje się w sytuacji przewidzianej w lit. e) do j), a beneficjent nie złożył wniosku o zmianę na okoliczność zakończenia udziału tego podmiotu powiązanego i realokacji jego zadań.

II.17.3.2 Procedura wypowiedzenia

Etap 1 – przed wypowiedzeniem Umowy lub udziału jednemu beneficjentowi lub większej ich liczbie, KE musi przekazać koordynatorowi ***formalne zawiadomienie***:

- a) w którym poinformuje go o:
 - (i) zamiarze wypowiedzenia;
 - (ii) przyczynach wypowiedzenia; oraz

- b) zwróci się do niego, aby w terminie 45 dni kalendarzowych od dnia otrzymania formalnego zawiadomienia:
- (i) przedstawił uwagi w imieniu wszystkich beneficjentów; oraz
 - (ii) w przypadku określonym w art. II.17.3.1 lit. c), aby poinformował KE o środkach służących zapewnieniu zgodności ze zobowiązaniami wynikającymi z Umowy.

Etap 2 – jeżeli KE nie otrzyma żadnych uwag lub pomimo otrzymania takich uwag podejmie decyzję o kontynuowaniu procedury, przekaze koordynatorowi *formalne zawiadomienie*, w którym poinformuje go o wypowiedzeniu oraz o dacie jego wejścia w życie. Koordynator ma obowiązek niezwłocznie powiadomić pozostałych beneficjentów o wypowiedzeniu.

W przeciwnym razie KE jest zobowiązana do przekazania koordynatorowi *formalnego zawiadomienia*, w którym poinformuje go, że procedura wypowiedzenia nie będzie kontynuowana.

Wypowiedzenie staje się skuteczne:

- a) w przypadku wypowiedzenia określonego w art. II.17.3.1 lit. a), b), c) i e): w dniu określonym w *formalnym zawiadomieniu* o wypowiedzeniu, o którym mowa w akapicie drugim (tj. w ramach powyższego etapu 2);
- b) w przypadku wypowiedzenia określonego w art. II.17.3.1 lit. d), f) oraz g) do j): w dniu następującym po otrzymaniu przez koordynatora *formalnego zawiadomienia* o wypowiedzeniu, o którym mowa w akapicie drugim (tj. w ramach powyższego etapu 2).

II.17.4 Skutki wypowiedzenia

II.17.4.1 Skutki wypowiedzenia Umowy:

Koordynator musi złożyć wniosek o płatność salda w terminie 60 dni kalendarzowych od momentu, w którym wypowiedzenie stanie się skuteczne, jak określono w art. I.4.4.

Jeżeli KE nie otrzyma wniosku o płatność salda przed upływem wyżej wspomnianego terminu, jedynie koszty lub wkłady ujęte w zatwierdzonym raporcie okresowym, w stosownych przypadkach, w zatwierdzonym sprawozdaniu finansowym podlegają zwrotowi lub są objęte dofinansowaniem.

Jeżeli KE wypowie Umowę z powodu naruszenia przez koordynatora jego obowiązku polegającego na złożeniu wniosku o płatność, po wypowiedzeniu Umowy koordynator nie może składać żadnych wniosków o płatność. W takim przypadku zastosowanie ma akapit drugi.

KE oblicza ostateczną kwotę dofinansowania zgodnie z art. II.25 oraz saldo zgodnie z art. I.4.5 na podstawie przedłożonych raportów. Uwzględniane będą tylko działania podjęte przed datą, w której wypowiedzenie stanie się skuteczne albo przed datą końcową *okresu realizacji* jak określono w art. I.2.2, którekolwiek nastąpi wcześniej. W przypadku gdy dofinansowanie przybiera formę zwrotu kosztów rzeczywiście poniesionych zgodnie z art. I.3.2 lit. a) ppkt (i), jedynie koszty poniesione, zanim wypowiedzenie stanie się skuteczne, podlegają zwrotowi lub są pokrywane z dofinansowania. Koszty związane z zamówieniami, które miały zostać

zrealizowane dopiero po wypowiedzeniu, nie są brane pod uwagę i nie podlegają zwrotowi ani nie są objęte dofinansowaniem.

Zgodnie z art. II.25.4 KE może zmniejszyć dofinansowanie w przypadku:

- a) nieprawidłowego wypowiedzenia Umowy przez koordynatora w rozumieniu art. II.17.1; lub
- b) wypowiedzenia Umowy przez KE na jakiegokolwiek podstawie określonej w art. II.17.3.1 lit. c), f), oraz lit. g) do j).

Żadna ze stron nie może dochodzić odszkodowania z powodu wypowiedzenia Umowy przez drugą stronę.

Po wypowiedzeniu Umowy zobowiązania beneficjentów nadal mają zastosowanie, w szczególności te określone w art. I.4, II.6, II.8, II.9, II.14, II.27, obowiązują również wszelkie dodatkowe postanowienia dotyczące korzystania z wyników, jak określono w WS.

II.17.4.2 Skutki wypowiedzenia udziału jednego beneficjenta lub większej ich liczby:

- a) koordynator ma obowiązek złożyć wniosek o zmianę Umowy obejmujący:
 - (i) wniosek dotyczący ponownego przydzielenia zadań beneficjenta lub beneficjentów, których dotyczy wypowiedzenie; oraz
 - (ii) w stosownych przypadkach dodanie co najmniej jednego nowego beneficjenta lub większej liczby nowych beneficjentów w celu zastąpienia danego beneficjenta lub danych beneficjentów w zakresie wszystkich ich praw i obowiązków wynikających z Umowy.

Jeżeli KE wypowiada udział beneficjenta, koordynator ma obowiązek złożyć wniosek o zmianę Umowy w terminie 60 dni kalendarzowych od momentu, w którym wypowiedzenie stanie się skuteczne.

Jeżeli koordynator wypowiada udział beneficjenta, *formalne zawiadomienie* o wypowiedzeniu, o którym mowa w art. II.17.2, musi zawierać wniosek o zmianę Umowy.

Jeżeli wypowiedzenie udziału stanie się skuteczne po zakończeniu *okresu realizacji*, złożenie wniosku o zmianę Umowy nie jest konieczne, chyba że zainteresowanym beneficjentem jest koordynator. W takim przypadku we wniosku o zmianę Umowy należy zaproponować nowego koordynatora.

Jeżeli KE odrzuci wniosek o zmianę, Umowę można wypowiedzieć zgodnie z art. II.17.3.1 lit. b). Wniosek o zmianę Umowy może zostać odrzucony, jeżeli podważa decyzję o przyznaniu dotacji lub jest sprzeczny z zasadą równego traktowania wnioskodawców.

- b) Beneficjent, którego dotyczy wypowiedzenie, ma obowiązek przekazać koordynatorowi:
 - (i) raport merytoryczny; oraz
 - (ii) w stosownych przypadkach sprawozdanie finansowe obejmujące okres od końca ostatniego okresu sprawozdawczego do dnia, w którym wypowiedzenie stanie się skuteczne.

Koordynator ma obowiązek zawrzeć te informacje we wniosku o płatność za następny okres sprawozdawczy.

Uwzględniane będą tylko działania podjęte przed datą w której wypowiedzenie stanie się skuteczne. W przypadku gdy dotacja przyjmuje postać zwrotu kosztów poniesionych jak opisano w art. I.3.2(a)(i), jedynie koszty poniesione przez zainteresowanego beneficjenta, zanim wypowiedzenie stanie się skuteczne, podlegają zwrotowi lub są objęte dotacją. Koszty związane z zamówieniami, które miały zostać zrealizowane dopiero po wypowiedzeniu, nie podlegają zwrotowi ani nie są objęte dotacją.

Zgodnie z art. II.25.4 KE może zmniejszyć dotację w przypadku:

- a) nieprawidłowego wypowiedzenia udziału beneficjenta przez koordynatora w rozumieniu art. II.17.2 lub
- b) wypowiedzenia udziału beneficjenta przez KE na jakiegokolwiek podstawie określonej w art. II.17.3.1 lit. c), f), g), h) lub i).

Żadna ze stron nie może dochodzić odszkodowania z powodu wypowiedzenia udziału beneficjenta przez drugą stronę.

Po wypowiedzeniu Umowy zobowiązania beneficjenta, którego to dotyczy, nadal mają zastosowanie, w szczególności te określone w art. I.4, II.6, II.8, II.9, II.14, II.27, obowiązują również wszelkie dodatkowe postanowienia dotyczące korzystania z wyników, jak określono w WS.

ARTYKUŁ II.18 – PRAWO WŁAŚCIWE, ROZSTRZYGANIE SPORÓW ORAZ DECYZJE STANOWIĄCE TYTUŁ EGZEKUCYJNY

II.18.1 Umowa podlega prawu właściwemu UE uzupełnionemu, w razie konieczności, o przepisy prawa belgijskiego.

II.18.2 Zgodnie z art. 272 TFUE, Sąd lub, w razie złożenia odwołania, Trybunał Sprawiedliwości UE posiada wyłączne kompetencje do rozpatrywania wszelkich sporów między UE a którymkolwiek z beneficjentów w sprawie wykładni, zastosowania lub ważności niniejszej Umowy, jeśli takiego sporu nie można rozstrzygnąć polubownie.

II.18.3 Zgodnie z art. 299 TFUE, do celów odzyskania środków w rozumieniu art. II.26 KE może przyjąć decyzję w sprawie nałożenia zobowiązań pieniężnych na poszczególne osoby, a nie na państwa, która to decyzja stanowić będzie tytuł egzekucyjny.

Do Sądu można wnieść *skargę* przeciwko takiej decyzji zgodnie z art. 263 TFUE.

CZĘŚĆ B – POSTANOWIENIA FINANSOWE

ARTYKUŁ II.19 – KOSZTY KWALIFIKOWALNE

II.19.1 Warunki kwalifikowalności kosztów

Koszty kwalifikowalne działania to faktycznie poniesione przez beneficjenta koszty, które spełniają poniższe kryteria:

- a) zostały poniesione w **okresie realizacji**, z wyjątkiem kosztów dotyczących wniosku o płatność salda i powiązanych dokumentów potwierdzających, o których mowa w art. I.4.4;
- b) zostały wyszczególnione w szacowanym budżecie **działania**. Szacowany budżet określono w załączniku II;
- c) zostały poniesione w związku z **działaniem**, jak opisano w załączniku II, i są konieczne dla jego realizacji;
- d) są one możliwe do zidentyfikowania i sprawdzenia, w szczególności są one ujmowane w księgach rachunkowych beneficjenta i określane zgodnie ze standardami rachunkowości obowiązującymi w kraju, w którym beneficjent ma swoją siedzibę, oraz zgodnie ze zwyczajową praktyką księgowania kosztów stosowaną przez beneficjenta;
- e) spełniają wymogi ustanowione w obowiązujących przepisach podatkowych i socjalnych; oraz
- f) są racjonalne, uzasadnione i zgodne z zasadą należytego zarządzania finansami, w szczególności jeśli chodzi o oszczędność i wydajność.

II.19.2 Kwalifikowalne koszty bezpośrednie

Aby **koszty bezpośrednie działania** mogły zostać uznane za kwalifikowalne, muszą spełniać warunki kwalifikowalności określone w art. II.19.1.

W szczególności za kwalifikowalne **koszty bezpośrednie** uważa się wymienione poniżej kategorie kosztów, pod warunkiem że spełniają one warunki kwalifikowalności wskazane w art. II.19.1, jak również następujące warunki:

- a) koszty personelu pracującego przy realizacji **działania** na podstawie umowy o pracę zawartej z beneficjentem lub na podstawie równoważnego aktu zatrudnienia, pod warunkiem że koszty te odpowiadają kosztom ponoszonym zgodnie ze zwyczajową polityką płacową beneficjenta.

Koszty te obejmują płace realne powiększone o składki na ubezpieczenie społeczne oraz inne koszty ustawowe wchodzące w skład wynagrodzeń. Koszty te mogą również obejmować dodatkowe wynagrodzenie, w tym kwoty wypłacane na podstawie umów uzupełniających, niezależnie od ich charakteru, pod warunkiem że jest ono wypłacane w spójny sposób za każdym razem, gdy wymagana jest tego samego rodzaju praca lub wiedza fachowa, niezależnie od źródła wykorzystanych funduszy;

Koszty zatrudnienia osób fizycznych świadczących pracę na podstawie umowy z beneficjentem, która nie jest umową o pracę, lub koszty zatrudnienia osób fizycznych, które zostały oddelegowane do świadczenia odpłatnej pracy na rzecz beneficjenta przez osobę trzecią, mogą również zostać włączone do takich kosztów personelu, o ile spełniono następujące warunki:

- (i) osoba pracuje w warunkach podobnych do tych, które dotyczą pracownika zatrudnionego przez beneficjenta (szczególnie odnoszących się do sposobu organizacji pracy, wykonywanych zadań i miejsca ich wykonania - w siedzibie beneficjenta);
 - (ii) wyniki prac stanowią własność beneficjenta (jeśli wyjątkowo nie ustalono inaczej); oraz
 - (iii) koszty nie różnią się znacząco od kosztów personelu wykonującego podobne zadania w ramach umowy o pracę z beneficjentem;
- b) koszty podróży i związane z nią diety, pod warunkiem że koszty te są zgodne ze zwyczajową praktyką beneficjenta dotyczącą wydatków na podróże;
- c) amortyzacja wyposażenia lub innych aktywów (nowych lub używanych) ujęta w sprawozdaniach księgowych beneficjenta, pod warunkiem że aktywa te:
- (i) zostały odpisane zgodnie z międzynarodowymi standardami rachunkowości oraz zgodnie ze zwyczajowymi praktykami księgowymi stosowanymi przez beneficjenta; oraz
 - (ii) zostały zakupione zgodnie z art. II.10.1, o ile transakcję kupna przeprowadzono w **okresie realizacji**.

Koszty wypożyczenia lub najmu wyposażenia lub innych aktywów również uznaje się za kwalifikowalne, jeżeli wysokość tych kosztów nie przekracza wysokości kosztów amortyzacji podobnego wyposażenia lub podobnych aktywów i jeżeli koszty te nie zawierają żadnych opłat finansowych.

Przy ustalaniu kosztów kwalifikowalnych można uwzględnić jedynie tę część kosztów amortyzacji, wypożyczenia lub najmu wyposażenia, która odpowiada **okresowi realizacji**, oraz faktycznemu stopniowi wykorzystania tego wyposażenia do celów **działania**. W drodze wyjątku całość kosztów zakupu wyposażenia może zostać uznana za kwalifikowalną zgodnie z WS, jeżeli będzie to uzasadnione charakterem **działania** oraz okolicznościami korzystania z wyposażenia lub innych aktywów;

- d) koszty materiałów nietrwałych i zaopatrzenia, pod warunkiem że:
- (i) materiały te nabyto zgodnie z art. II.10.1; oraz
 - (ii) zostały one bezpośrednio przypisane do danego **działania**;
- e) koszty wynikające bezpośrednio z wymogów nałożonych Umową (rozpowszechnianie informacji, ocena szczegółowa **działania**, audyt, tłumaczenie, zwielokrotnianie itp.), w tym koszty wymaganych gwarancji finansowych, pod warunkiem że odpowiednie usługi zostały nabyte zgodnie z art. II.10.1;

- f) koszty związane ze **zleceniami podwykonawstwa** w rozumieniu art. II.11, o ile spełniono warunki przewidziane w art. II.11.1 lit. a), b), c) i d);
- g) koszty wsparcia finansowego na rzecz osób trzecich w rozumieniu art. II.12, o ile spełniono warunki ustanowione w tym artykule;
- h) należności, podatki i opłaty uiszczane przez beneficjenta, w szczególności podatek od wartości dodanej (VAT), pod warunkiem że zostały one uwzględnione w kwalifikowalnych **kosztach bezpośrednich** i o ile Umowa nie stanowi inaczej.

II.19.3 Kwalifikowalne koszty pośrednie

Aby *koszty pośrednie działania* można było uznać za kwalifikowalne, muszą one stanowić rozsądny odsetek całkowitych kosztów ogólnych poniesionych przez beneficjenta i muszą spełniać warunki kwalifikowalności określone w art. II.19.1.

O ile art. I.3.2 nie stanowi inaczej, kwalifikowalne *koszty pośrednie* muszą zostać zadeklarowane w oparciu o stawkę zryczałtowaną w wysokości 7% całkowitych kwalifikowalnych **kosztów bezpośrednich**.

II.19.4 Koszty niekwalifikowalne

Poza wszelkimi innymi kosztami, które nie spełniają warunków określonych w art. II.19.1, za niekwalifikowalne uznaje się następujące koszty:

- a) zwrot z kapitału i dywidendy wypłacane przez beneficjenta;
- b) zadłużenie i opłaty za obsługę zadłużenia;
- c) rezerwy na pokrycie strat lub spłatę zadłużenia;
- d) należne odsetki;
- e) należności wątpliwe;
- f) straty wynikające z różnic kursowych;
- g) koszty przelewów z rachunków KE naliczane przez bank beneficjenta;
- h) koszty zadeklarowane przez beneficjenta w ramach innego działania, na realizację którego otrzymano dofinansowanie z budżetu UE. Dofinansowania takie obejmują dofinansowanie przyznawane przez państwo członkowskie i finansowane z budżetu UE oraz dofinansowanie przyznawane przez organy inne niż KE do celów wykonania budżetu UE. W szczególności, gdy beneficjenci otrzymali dofinansowanie na działalność finansowaną z budżetu UE lub **Euratom**'u, nie mogą deklorować **kosztów pośrednich** za okres/-y pokryte z ww. dofinansowania, chyba że mogą udowodnić brak pokrycia nią jakichkolwiek kosztów **działania**;
- i) wkłady niepieniężne od osób trzecich;
- j) nadmierne lub nieuzasadnione wydatki;
- k) podlegający odliczeniu podatek VAT.

ARTYKUŁ II.20 – MOŻLIWOŚĆ WSKAZANIA I ZWERYFIKOWANIA ZADEKLAROWANYCH KWOT

II.20.1 Deklarowanie kosztów i wkładów

Każdy beneficjent musi zadeklarować jako koszty kwalifikowalne lub jako wkłady, o wniesienie których się zwrócono:

- a) w przypadku kosztów faktycznie poniesionych: koszty, które zostały faktycznie poniesione na realizację *działania*;
- b) w przypadku kosztów jednostkowych lub wkładów jednostkowych: kwotę uzyskaną po pomnożeniu kwoty jednostkowej określonej w art. I.3.2(a)(ii) lub (b) przez liczbę jednostek faktycznie wykorzystanych lub wyprodukowanych;
- c) w przypadku kosztów ryczałtowych lub wkładów ryczałtowych: łączną kwotę określoną w art. I.3.2(a)(iii) lub (c), jeżeli opisane w załączniku II zadania lub część *działania*, na realizację których przeznaczono tę kwotę, zostały przeprowadzone w prawidłowy sposób;
- d) w przypadku kosztów zryczałtowanych lub wkładów zryczałtowanych: kwotę uzyskaną po zastosowaniu stawki zryczałtowanej określonej w art. I.3.2(a)(iv) lub (d);
- e) w przypadku finansowania niepowiązanego z kosztami: całkowita kwota określona w art. I.3.2(e), jeżeli odpowiednie wyniki lub warunki opisane w załączniku II zostały prawidłowo osiągnięte lub spełnione;
- f) w przypadku kosztów jednostkowych zadeklarowanych zgodnie ze zwyczajową praktyką księgowania kosztów stosowaną przez beneficjenta: kwotę uzyskaną po pomnożeniu kwoty jednostkowej obliczonej zgodnie ze zwyczajową praktyką księgowania kosztów stosowaną przez beneficjenta przez liczbę jednostek faktycznie wykorzystanych lub wyprodukowanych;
- g) w przypadku kosztów ryczałtowych zadeklarowanych zgodnie ze zwyczajową praktyką księgowania kosztów stosowaną przez beneficjenta: łączną kwotę obliczoną zgodnie ze zwyczajową praktyką księgowania kosztów, jeżeli zadania lub część *działania*, na realizację których przeznaczono tę kwotę, zostały przeprowadzone w prawidłowy sposób;
- h) w przypadku kosztów zryczałtowanych zadeklarowanych zgodnie ze zwyczajową praktyką księgowania kosztów stosowaną przez beneficjenta: kwotę uzyskaną po zastosowaniu stawki zryczałtowanej obliczonej zgodnie ze zwyczajową praktyką księgowania kosztów stosowaną przez beneficjenta.

II.20.2 Księgi rachunkowe i inne dokumenty potwierdzające wysokość zadeklarowanych kosztów i wkładów

Każdy beneficjent musi przedstawić następujące dokumenty, jeżeli zostanie do tego wezwany w toku kontroli lub audytów, o których mowa w art. II.27:

- a) w przypadku kosztów faktycznie poniesionych: odpowiednie dokumenty potwierdzające zawierające informacje o zadeklarowanych kosztach, np. umowy, faktury i księgi rachunkowe.

Ponadto zwyczajowa praktyka księgowania oraz procedury kontroli wewnętrznej stosowane przez beneficjenta muszą zapewniać możliwość bezpośredniego uzgodnienia zadeklarowanych kwot z kwotami figurującymi w sprawozdaniach księgowych beneficjenta oraz z kwotami wskazanymi w dokumentach potwierdzających;

- b) w przypadku kosztów jednostkowych lub wkładów jednostkowych: odpowiednie dokumenty potwierdzające zawierające informacje o liczbie zadeklarowanych jednostek.

Aby potwierdzić kwotę zadeklarowaną na jednostkę, beneficjent nie musi określać wysokości faktycznych kosztów kwalifikowalnych, które zostały pokryte, ani przedstawiać dokumentów potwierdzających, takich jak sprawozdania księgowe;

- c) w przypadku kosztów ryczałtowych lub wkładów w postaci płatności ryczałtovej: odpowiednie dokumenty potwierdzające zawierające informacje o tym, że **działanie** zostało przeprowadzone w prawidłowy sposób;

Aby potwierdzić kwotę zadeklarowaną jako kwota kosztów ryczałtowych lub wkładów w postaci płatności ryczałtovej, beneficjent nie musi określać wysokości faktycznych kosztów kwalifikowalnych, które zostały pokryte, ani przedstawiać dokumentów potwierdzających, takich jak sprawozdania księgowe;

- d) w przypadku kosztów wg stawki ryczałtovej lub wkładów w postaci stawki zryczałtovej: odpowiednie dokumenty potwierdzające zawierające informacje o kosztach kwalifikowalnych lub wkładach, o wniesienie których się zwrócono, objętych stawką zryczałtovaną.

Aby potwierdzić zastosowaną stawkę kosztów wg stawki ryczałtovej lub wkładów w postaci stawki zryczałtovej, beneficjent nie musi określać wysokości faktycznych kosztów kwalifikowalnych, które zostały pokryte, ani przedstawiać dokumentów potwierdzających, takich jak sprawozdania księgowe;

- e) w przypadku finansowania niepowiązanego z kosztami: odpowiednie dokumenty potwierdzające, że **działanie** zostało właściwie zrealizowane;

Aby wykazać kwotę zadeklarowaną jako finansowanie niepowiązane z kosztami, beneficjent nie musi określać wysokości rzeczywistych kosztów kwalifikowalnych, które zostały poniesione, ani przedstawiać dokumentów potwierdzających, takich jak sprawozdania księgowe;

- f) w przypadku kosztów jednostkowych zadeklarowanych zgodnie ze zwyczajową praktyką księgowania kosztów stosowaną przez beneficjenta: odpowiednie dokumenty potwierdzające zawierające informacje o liczbie zadeklarowanych jednostek;

- g) w przypadku kosztów ryczałtowych zadeklarowanych zgodnie ze zwyczajową praktyką księgowania kosztów stosowaną przez beneficjenta: odpowiednie dokumenty potwierdzające zawierające informacje o tym, że **działanie** zostało przeprowadzone w prawidłowy sposób;

- h) w przypadku kosztów zryczałtovanych zadeklarowanych zgodnie ze zwyczajową praktyką księgowania kosztów stosowaną przez beneficjenta: odpowiednie dokumenty potwierdzające zawierające informacje o kosztach kwalifikowalnych objętych stawką zryczałtovaną.

II.20.3 Warunki pozwalające ocenić zgodność praktyki księgowania kosztów

II.20.3.1 W przypadkach opisanych w art. II.20.2 lit. f), g) i h) beneficjent nie musi określać wysokości faktycznych kosztów kwalifikowalnych, które zostały pokryte, lecz musi zapewnić zgodność praktyki księgowania kosztów, którą zastosowano do zadeklarowania kosztów kwalifikowalnych, z następującymi warunkami:

- a) zastosowana praktyka księgowania kosztów stanowi zwyczajową praktykę księgowania kosztów i jest stosowana w spójny sposób, w oparciu o obiektywne kryteria niezależne od źródła finansowania;

- b) zadeklarowane koszty mogą być bezpośrednio uzgodnione z kwotami ujętymi na kontach księgi głównej beneficjenta; oraz
- c) kategorie kosztów stosowane do określenia kosztów zadeklarowanych nie obejmują żadnych kosztów niekwalifikowalnych ani kosztów pokrytych za pomocą innych form dofinansowania zgodnie z art. I.3.2.

II.20.3.2 Jeżeli w WS przewidziano taką możliwość, beneficjent może zwrócić się do KE o ocenę zgodności stosowanej przez niego zwyczajowej praktyki księgowania kosztów. Jeżeli jest to wymagane w WS, do wniosku należy załączyć poświadczenie zgodności praktyki księgowania kosztów (*poświadczenie zgodności praktyki księgowania kosztów*).

Poświadczenie zgodności praktyki księgowania kosztów musi:

- a) zostać sporządzone przez upoważnionego biegłego rewidenta lub, jeżeli beneficjent jest podmiotem publicznym, przez właściwego i niezależnego urzędnika publicznego; oraz
- b) zostać sporządzone zgodnie z załącznikiem VIII.

W poświadczeniu należy potwierdzić, że praktyka księgowania kosztów stosowana przez beneficjenta w celu deklarowania kosztów kwalifikowalnych jest zgodna z warunkami określonymi w art. II.20.3.1 oraz z dodatkowymi warunkami, które mogą zostać ustanowione w WS.

II.20.3.3 Jeżeli KE potwierdziła zgodność zwyczajowej praktyki księgowania kosztów stosowanej przez beneficjenta, koszty zadeklarowane w rezultacie stosowania tej praktyki nie mogą zostać zakwestionowane *ex post*, jeżeli:

- a) faktycznie stosowana praktyka jest zgodna z praktyką zatwierdzoną przez KE; oraz
- b) beneficjent nie zataił żadnych informacji w celu uzyskania zatwierdzenia stosowanej przez niego praktyki księgowania kosztów.

ARTYKUŁ II.21 – KWALIFIKOWALNOŚĆ KOSZTÓW PONOSZONYCH PRZEZ PODMIOTY POWIĄZANE Z BENEFICJENTAMI

Jeżeli WS zawierają przepis dotyczący podmiotów powiązanych z beneficjentem, koszty poniesione przez taki podmiot są kwalifikowalne, jeżeli:

- a) spełniają one warunki analogiczne do tych mających zastosowanie do beneficjenta zgodnie z art. II.19 i II.20; oraz
- b) beneficjent, z którym dany podmiot jest powiązany, zagwarantuje, że warunki mające zastosowanie do beneficjenta zgodnie z art. II.4, II.5, II.6, II.8, II.10, II.11 i II.27 mają zastosowanie również do tego podmiotu.

ARTYKUŁ II.22 – PRZESUNIĘCIA BUDŻETOWE

Jeżeli *działanie* jest realizowane w sposób opisany w załączniku II, beneficjenci mogą dostosowywać szacowany budżet określony w załączniku II, dokonując przesunięć między swoimi budżetami oraz między różnymi kategoriami budżetowymi. Takie dostosowywanie budżetu nie wiąże się z koniecznością wprowadzenia zmian w Umowie zgodnie z art. II.13.

Beneficjenci nie mogą jednak dodawać kosztów związanych ze **zleceniami podwykonawstwa**, które nie zostały przewidziane w **załączniku II**, chyba że takie dodatkowe **zlecenia podwykonawstwa** zostały zatwierdzone przez KE zgodnie z art. II.11.1 lit. d).

W drodze odstępstwa od przepisów akapitu pierwszego, jeżeli beneficjenci zamierzają zmienić wartość wkładu, do którego każdy z nich jest uprawniony, zgodnie z art. II.26.3 akapit trzeci lit. c), koordynator musi zwrócić się o dokonanie zmiany Umowy zgodnie z art. II.13.

Postanowienia pierwszych trzech akapitów nie mają zastosowania do kwot, które – zgodnie z art. I.3.2(a)(iii) lub art. I.3.2(c) przyjmują formę kwot ryczałtowych lub które, zgodnie z art. I.3.2(e), przyjmują formę finansowania niepowiązanego z kosztami.

ARTYKUŁ II.23 – NIEWYWIĄZANIE SIĘ Z OBOWIĄZKÓW SPRAWOZDAWCZYCH

KE może wypowiedzieć Umowę zgodnie z art. II.17.3.1(c) oraz zmniejszyć kwotę dofinansowania zgodnie z art. II.25.4, jeżeli koordynator:

- a) nie złożył wniosku o płatność okresową lub o dokonanie płatności salda wraz z dokumentami, o których mowa w art. I.4.3 lub I.4.4, w terminie 60 dni kalendarzowych od dnia zakończenia odpowiedniego okresu sprawozdawczego; oraz
- b) w dalszym ciągu nie złożył takiego wniosku po upływie kolejnych 60 dni kalendarzowych od dnia otrzymania pisemnego upomnienia wystosowanego przez KE.

ARTYKUŁ II.24 – ZAWIESZENIE PŁATNOŚCI ORAZ ZAWIESZENIE BIEGU TERMINU PŁATNOŚCI

II.24.1 Zawieszenie płatności

II.24.1.1 Podstawy zawieszenia

KE może w dowolnym czasie realizacji Umowy zawiesić całość lub część płatności zaliczkowej i płatności okresowych w odniesieniu do jednego beneficjenta lub większej ich liczby lub płatności salda w odniesieniu do wszystkich beneficjentów:

- a) jeżeli ma dowody, że beneficjent dopuszcza się **nieprawidłowości, nadużyć finansowych** lub **naruszenia zobowiązań** w procedurze udzielania dofinansowania lub realizacji Umowy;
- b) jeżeli ma dowody, że beneficjent dopuścił się systemowych lub powtarzających się **nieprawidłowości, nadużyć finansowych** lub poważnego **naruszenia zobowiązań** spoczywających na nim w związku z innymi dofinansowaniami z UE lub Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (*Euratom*), których udzielono mu na podobnych warunkach, a wspomniane **nieprawidłowości, nadużycia finansowe** lub przypadki **naruszenia zobowiązań** wywierają istotny wpływ na przedmiotowe dofinansowanie; lub
- c) jeżeli KE podejrzewa, że beneficjent dopuścił się **nieprawidłowości, nadużyć finansowych** lub naruszenia obowiązków w procedurze przyznania dofinansowania

lub podczas realizacji Umowy, i musi sprawdzić, czy taka sytuacja rzeczywiście miała miejsce.

II.24.1.2 Procedura zawieszenia

Etap 1 – przed zawieszeniem płatności KE musi przekazać koordynatorowi *formalne zawiadomienie*:

- a) w którym poinformuje go o:
 - (i) zamiarze zawieszenia płatności;
 - (ii) przyczynach zawieszenia;
 - (iii) w przypadkach, o których mowa w art. II.24.1.1 lit. a) i b), warunkach, które muszą zostać spełnione, aby można było wznowić płatności; oraz
- b) wezwie go do przedstawienia uwag w terminie 30 dni kalendarzowych od dnia otrzymania *formalnego zawiadomienia*.

Etap 2 – jeżeli KE nie otrzyma żadnych uwag lub pomimo otrzymania takich uwag podejmie decyzję o kontynuowaniu procedury, musi przekazać koordynatorowi *formalne zawiadomienie*, w którym poinformuje go o:

- a) zawieszeniu płatności;
- b) przyczynach zawieszenia;
- c) ostatecznych warunkach, które muszą zostać spełnione, aby płatności mogły zostać wznowione w przypadkach, o których mowa w art. II.24.1.1 lit. a) i b);
- d) przybliżonym terminie zakończenia koniecznej weryfikacji w przypadku, o którym mowa w art. II.24.1.1 lit. c).

Koordynator ma obowiązek niezwłocznie powiadomić pozostałych beneficjentów o zawieszeniu. Zawieszenie staje się skuteczne w dniu przesłania przez KE *formalnego zawiadomienia* o zawieszeniu (etap 2).

W przeciwnym razie KE musi przekazać koordynatorowi *formalne zawiadomienie*, w którym poinformuje go, że nie będzie kontynuowała procedury zawieszenia.

II.24.1.3 Skutki zawieszenia

W okresie zawieszenia płatności koordynator nie jest uprawniony do składania:

- a) jakichkolwiek wniosków o płatność i dokumentów potwierdzających, o których mowa w art. I.4.2, I.4.3 i I.4.4; lub.
- b) w przypadku gdy zawieszenie dotyczy wyłącznie płatności zaliczkowych lub płatności okresowych na rzecz jednego beneficjenta lub kilku beneficjentów, jakichkolwiek wniosków o płatność i dokumentów potwierdzających związanych z udziałem tego beneficjenta lub tych beneficjentów w *działaniu*.

Stosowne wnioski o płatności i dokumenty potwierdzające można złożyć natychmiast po wznowieniu płatności lub można załączyć je do pierwszego wniosku o płatność należną po wznowieniu płatności zgodnie z harmonogramem przedstawionym w art. I.4.1.

Decyzja o zawieszeniu płatności pozostaje bez wpływu na prawo koordynatora do zawieszenia realizacji *działania* zgodnie z art. II.16.1 ani na prawo koordynatora do wypowiedzenia Umowy lub udziału beneficjenta w działaniu zgodnie z art. II.17.1 i II.17.2.

II.24.1.4 Wznowienie płatności

Aby KE mogła wznowić płatności, beneficjenci muszą jak najszybciej spełnić postawione im warunki i muszą informować KE o postępach w tym zakresie.

Po spełnieniu warunków wznowienia płatności zawieszenie zostanie zniesione. KE przekaze koordynatorowi *formalne zawiadomienie* w tym zakresie.

II.24.2 Zawieszenie biegu terminu płatności

II.24.2.1 KE może w dowolnym momencie zawiesić bieg terminu płatności wyznaczonego w art. I.4.2, I.4.3 i I.4.5, jeżeli wniosek o płatność nie może zostać zatwierdzony, ponieważ:

- a) jest niezgodny z postanowieniami Umowy;
- b) nie przedstawiono odpowiednich dokumentów potwierdzających; lub
- c) pojawiły się wątpliwości co do kwalifikowalności kosztów zadeklarowanych w sprawozdaniach finansowych, wskutek czego zachodzi konieczność przeprowadzenia dodatkowych kontroli, przeglądów, audytów lub postępowań wyjaśniających.

II.24.2.2 KE musi przekazać koordynatorowi *formalne zawiadomienie*, w którym poinformuje go o:

- a) zawieszeniu; oraz
- b) przyczynach zawieszenia.

Zawieszenie staje się skuteczne w dniu przesłania przez KE *formalnego zawiadomienia*.

II.24.2.3 Jeżeli warunki uzasadniające zawieszenie terminu płatności nie będą już miały zastosowania, zawieszenie zostanie zniesione i bieg terminu płatności zostaje wznowiony.

Jeżeli okres zawieszenia przekracza dwa miesiące, koordynator może zwrócić się do KE zapytaniem, czy zawieszenie będzie kontynuowane.

Jeżeli bieg terminu płatności został zawieszony z uwagi na niezgodność raportów merytorycznych lub sprawozdań finansowych z postanowieniami niniejszej Umowy, a beneficjent nie przekazał zmienionej wersji tych raportów lub sprawozdań lub przekazał takie zmienione wersje, ale zostały one odrzucone, KE może wypowiedzieć Umowę lub udział danego beneficjenta zgodnie z art. II.17.3.1 lit. c) oraz zmniejszyć kwotę dofinansowania zgodnie z art. II.25.4.

ARTYKUŁ II.25 – OBLICZANIE OSTATECZNEJ KWOTY DOFINANSOWANIA

Wysokość ostatecznej kwoty dofinansowania zależy od stopnia zgodności realizacji *działania* z postanowieniami Umowy.

KE oblicza ostateczną kwotę dofinansowania przy dokonywaniu płatności salda. Procedura obliczania przebiega następująco:

etap 1 – zastosowanie stawki zwrotu w odniesieniu do kosztów kwalifikowalnych i powiększenie otrzymanej kwoty o finansowanie niepowiązane z kosztami, wkład jednostkowy, zryczałtowany i ryczałtowy;

etap 2 – ograniczenie uzyskanej wartości do wysokości **maksymalnej kwoty dofinansowania**;

etap 3 – zmniejszenie z tytułu zasady niedochodowości

etap 4 – zmniejszenie z tytułu nieprawidłowej realizacji działania lub naruszenia innych zobowiązań.

II.25.1 Etap 1 – zastosowanie stawki zwrotu w odniesieniu do kosztów kwalifikowalnych i powiększenie otrzymanej kwoty o finansowanie niepowiązane z kosztami, wkład jednostkowy, zryczałtowany i ryczałtowy

Etap ten przeprowadza się w następujący sposób:

- a) jeżeli zgodnie z art. I.3.2(a)(i) dofinansowanie przyjmuje formę zwrotu kosztów kwalifikowalnych faktycznie poniesionych, stosuje się stawkę zwrotu określoną w tym artykule w odniesieniu do kosztów kwalifikowalnych zatwierdzonych przez KE dla odpowiednich kategorii kosztów, beneficjentów i ich podmiotów powiązanych;
- b) jeżeli zgodnie z art. I.3.2(a) (ii) do (v) dofinansowanie przyjmuje formę zwrotu kwalifikowanych kosztów jednostkowych, kosztów ryczałtowych lub stawek zryczałtowych, stawka zwrotu określona w tym artykule ma zastosowanie do kosztów kwalifikowanych zatwierdzonych przez KE dla odpowiednich kategorii kosztów, beneficjentów i ich podmiotów powiązanych;

Nakład pracy wolontariuszy zadeklarowany jako bezpośrednie koszty kwalifikowalne dla odpowiednich beneficjentów i podmiotów powiązanych musi być ograniczony do niższej z następujących kwot:

- (i) sumy źródeł finansowania wskazanej w końcowym sprawozdaniu finansowym zaakceptowanym przez KE pomnożona przez pięćdziesiąt procent; albo
 - (ii) kwoty dotyczącej nakładu pracy wolontariuszy wskazanej w szacunkowym budżecie określonym w załączniku II.
- c) Jeżeli zgodnie z art. I.3.2 lit. b), dofinansowanie przybiera formę wkładu jednostkowego, wkład jednostkowy określony w tym artykule mnoży się przez rzeczywistą liczbę jednostek zatwierdzonych przez KE dla odpowiednich beneficjentów i podmiotów powiązanych;
 - d) jeżeli zgodnie z art. I.3.2(c) dofinansowanie przyjmuje formę wkładu ryczałtowego, KE stosuje kwotę ryczałtową określoną w tym artykule w odniesieniu do odpowiednich beneficjentów i podmiotów powiązanych, o ile uzna, że dane zadania lub część **działania** wykonano należycie zgodnie z załącznikiem II;
 - e) jeżeli zgodnie z art. I.3.2(d) dofinansowanie przyjmuje formę wkładu zryczałtowanego, stosuje się stawkę zryczałtowaną określoną w tym artykule w

odniesieniu do kosztów kwalifikowalnych lub do wkładu zatwierdzonego przez KE w odniesieniu do odpowiednich beneficjentów i podmiotów powiązanych;

- f) jeżeli zgodnie z art. I.3.2 lit. e) dofinansowanie przyjmuje formę finansowania niepowiązanego z kosztami, KE stosuje kwotę określoną w tym artykule w odniesieniu do odpowiednich beneficjentów i podmiotów powiązanych jeżeli uzna, że [warunki określone w załączniku I zostały spełnione] [oraz] [rezultaty określone w załączniku I zostały osiągnięte].

Jeżeli w art. I.3.2 przewiduje się połączenie różnych form dofinansowania, otrzymane kwoty muszą zostać zsumowane.

II.25.2 Etap 2 – ograniczenie uzyskanej wartości do wysokości *maksymalnej kwoty dofinansowania*

Łączna kwota wypłacona beneficjentom przez KE nie może w żadnym wypadku przekraczać ***maksymalnej kwoty dofinansowania***.

Jeżeli kwota uzyskana na etapie 1 będzie wyższa od tej maksymalnej kwoty, ostateczna kwota dofinansowania zostanie ograniczona do tej maksymalnej kwoty.

Jeżeli praca wolontariuszy jest zadeklarowana jako część bezpośrednich kosztów kwalifikowalnych, ostateczna kwota dofinansowania jest ograniczona do kwoty całkowitych kosztów kwalifikowalnych i wkładów zatwierdzonych przez KE pomniejszonej o nakład pracy wolontariuszy zatwierdzony przez KE.

II.25.3 Etap 3 – zmniejszenie z tytułu zasady niedochodowości

Dofinansowanie nie może przynosić zysku beneficjentom, chyba że w WS postanowiono inaczej.

Zysk należy obliczyć w następujący sposób:

- (a) obliczyć nadwyżkę łącznych wpływów z działania ponad łączne koszty kwalifikowalne ***działania*** w następujący sposób:

{ wpływy z działania

minus

skonsolidowane łączne koszty kwalifikowalne i wkłady zatwierdzone przez KE, odpowiadające kwocie określonej zgodnie z art. II.25.1 }

Wpływy z działania oblicza się w następujący sposób:

{ przychody wygenerowane przez *działanie* w odniesieniu do beneficjentów i podmiotów powiązanych innych niż organizacje non-profit

plus

kwota uzyskana po Etapie 1 i 2 }

Za przychody z ***działania*** uznaje się skonsolidowane całkowite przychody stwierdzone, powstałe lub potwierdzone dla beneficjentów oraz podmiotów powiązanych innych niż

organizacje non-profit na dzień sporządzenia przez koordynatora wniosku o płatność salda.

Za przychody nie uznaje się wkładów rzeczowych i wkładów finansowych wniesionych przez osoby trzecie.

- (b) Jeżeli kwota obliczona zgodnie z lit. a) jest dodatnia, zostanie ona odliczona od kwoty obliczonej w etapach 1 i 2 proporcjonalnie do ostatecznej stopy zwrotu rzeczywistych kosztów kwalifikowalnych **działania** zatwierdzonych przez KE dla kategorii kosztów, o których mowa w art. I.3.2 (a)(i).

II.25.4 Etap 4 – zmniejszenie z tytułu nieprawidłowej realizacji działania lub naruszenia innych zobowiązań

KE może obniżyć wysokość **maksymalnej kwoty dofinansowania**, jeżeli **działanie** nie zostało zrealizowane w prawidłowy sposób zgodnie z załącznikiem II (tj. jeżeli nie zostało wcale zrealizowane lub zostało zrealizowane w niezadowalającym stopniu, częściowo lub z opóźnieniem) lub jeżeli doszło do naruszenia innego zobowiązania przewidzianego w Umowie.

Kwota takiego zmniejszenia będzie proporcjonalna do skali nieprawidłowości w realizacji **działania** lub do powagi naruszenia.

Przed podjęciem decyzji o obniżeniu kwoty dofinansowania KE musi przekazać koordynatorowi *formalne zawiadomienie*:

- a) w którym poinformuje go o:
- (i) zamiarze obniżenia **maksymalnej kwoty dofinansowania**;
 - (ii) kwocie, o którą zamierza pomniejszyć wysokość dofinansowania;
 - (iii) przyczynach obniżenia kwoty dofinansowania; i
- b) wezwie go do przedstawienia uwag w terminie 30 dni kalendarzowych od dnia otrzymania formalnego zawiadomienia.

Jeżeli KE nie otrzyma żadnych uwag lub podejmie decyzję o obniżeniu kwoty dofinansowania pomimo otrzymania takich uwag, przekaże koordynatorowi *formalne zawiadomienie*, w którym poinformuje go o swojej decyzji.

W przypadku podjęcia decyzji o dokonaniu zmniejszenia KE musi obliczyć obniżoną kwotę dofinansowania, odejmując kwotę zmniejszenia (obliczoną proporcjonalnie do skali nieprawidłowości w realizacji **działania** lub do powagi naruszenia zobowiązań) od **maksymalnej kwoty dofinansowania**.

Ostateczna kwota dofinansowania odpowiada niższej z następujących dwóch kwot:

- a) kwocie uzyskanej po przeprowadzeniu etapów 1–3; lub
- b) obniżonej kwocie dofinansowania obliczonej po przeprowadzeniu etapu 4.

ARTYKUŁ II.26 – ODZYSKANIE ŚRODKÓW

II.26.1 Odzyskanie środków

W przypadkach, w których płatność salda przyjmuje formę odzyskania środków, koordynator musi zwrócić KE odpowiednią kwotę.

II.26.2 Odzyskanie środków po dokonaniu płatności salda

W przypadku konieczności odzyskania kwoty zgodnie z postanowieniami art. II.27.6, II.27.7 i II.27.8 beneficjent, którego dotyczą ustalenia audytowe lub ustalenia OLAF-u, musi zwrócić KE odpowiednią kwotę. Jeżeli ustalenia z audytu nie dotyczą konkretnego beneficjenta (ani podmiotów z nim powiązanych), koordynator musi zwrócić KE odpowiednią kwotę nawet w przypadku, gdy nie był on odbiorcą końcowym należnej kwoty.

Każdy beneficjent jest odpowiedzialny za zwrócenie wszelkich kwot nienależnie wypłaconych przez KE jako wkład na poczet kosztów poniesionych przez podmioty z nim powiązane.

II.26.3 Procedura odzyskiwania środków

Przed odzyskaniem środków KE musi przekazać odpowiedniemu beneficjentowi *formalne zawiadomienie*, w którym:

- a) poinformuje go o zamiarze odzyskania nienależnie wypłaconej kwoty;
- b) określi wysokość należnej kwoty oraz przedstawi przyczyny wszczęcia procedury odzyskiwania środków; oraz
- c) zwróci się do beneficjenta o przedstawienie wszelkich uwag w wyznaczonym terminie.

Jeżeli nie przedstawiono żadnych uwag lub jeżeli pomimo przedstawienia uwag przez beneficjenta KE podejmie decyzję o kontynuacji procedury odzyskiwania środków, KE może potwierdzić odzyskanie środków, przekazując beneficjentowi *formalne zawiadomienie* zawierające notę debetową określającą warunki i termin płatności.

Jeżeli płatność nie zostanie zrealizowana w terminie wyznaczonym w notce debetowej, KE odzyska należną kwotę:

- a) dokonując jej potrącenia, bez wcześniejszej zgody beneficjenta, z kwot należnych beneficjentowi od KE lub od agencji wykonawczej (z budżetu UE lub z budżetu Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (*Euratom*) (*potrącenie*).

W wyjątkowych okolicznościach, gdy będzie to konieczne do zabezpieczenia interesów finansowych UE, KE może dokonać potrącenia przed upływem terminu wymagalności.

Od tego rodzaju decyzji można wnieść odwołanie do Sądu na podstawie art. 263 TFUE;

- b) wykorzystując gwarancję finansową w przypadkach przewidzianych w art. I.4.2 (*wykorzystanie gwarancji finansowej*);

- c) pociągając beneficjentów do solidarnej odpowiedzialności do wysokości maksymalnego wkładu UE określonego – w odniesieniu do każdego beneficjenta – w szacowanym budżecie;
- d) podejmując kroki prawne przewidziane w art. II.18.2 lub w WS lub przyjmując decyzję stanowiącą tytuł egzekucyjny zgodnie z art. II.18.3.

II.26.4 Odsetki za zwłokę

Jeżeli płatność nie zostanie zrealizowana w terminie określonym w nocie debetowej, kwota podlegająca odzyskaniu zostanie powiększona o odsetki za zwłokę naliczane zgodnie ze stawką określoną w art. I.4.14 od dnia następującego po upływie terminu płatności określonego w nocie debetowej do dnia, w którym KE otrzyma należną kwotę w pełnej wysokości włącznie.

Płatności częściowe muszą zostać wykorzystane w pierwszej kolejności do pokrycia opłat i odsetek za zwłokę i mogą zostać przeznaczone na spłatę kwoty głównej dopiero w dalszej kolejności.

II.26.5 Opłaty bankowe

Opłaty bankowe poniesione w toku procedury odzyskiwania środków muszą zostać uiszczone przez odpowiedniego beneficjenta, chyba że zastosowanie mają przepisy dyrektywy 2007/64/WE⁴.

ARTYKUŁ II.27 – KONTROLE, AUDYTY I OCENY

II.27.1 Kontrole techniczne i finansowe, audyty oraz oceny okresowe i końcowe

KE może – w okresie realizacji *działania* lub w późniejszym terminie – przeprowadzić kontrole i audyty techniczne i finansowe, aby ustalić, czy beneficjenci realizują *działanie* w prawidłowy sposób oraz czy wywiązują się ze zobowiązań spoczywających na nich na mocy Umowy. KE może również przeprowadzić kontrolę wymaganą ustawowo dokumentacji beneficjentów na potrzeby okresowych ocen wysokości kwot ryczałtowych, kosztów jednostkowych lub kwot zryczałtowanych.

Informacje i dokumenty przekazywane w trakcie kontroli lub audytów muszą być traktowane jako materiały poufne.

Ponadto KE może przeprowadzić okresową lub końcową ocenę skutków *działania*, aby ustalić, w jakim stopniu realizacja danego działania przyczyniła się do osiągnięcia celu wyznaczonego w odpowiednim programie unijnym.

⁴ Dyrektywa 2007/64/WE⁴. Parlamentu Europejskiego i Rady z 2007-11-13 w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego zmieniająca dyrektywy 97/7/WE, 2002/65/WE, 2005/60/WE i 2006/48/WE i uchylająca dyrektywę 97/5/WE.

Kontrole, audyty lub oceny mogą być przeprowadzane bezpośrednio przez służby KE albo przez jakikolwiek inny podmiot zewnętrzny upoważniony do działania w imieniu KE.

KE może wszcząć tego rodzaju kontrole, audyty lub oceny w okresie realizacji Umowy oraz w terminie do pięciu lat od daty płatności salda. Wspomniany okres zostaje skrócony do trzech lat, jeżeli *maksymalna kwota dofinansowania* nie przekracza 60 tys. EUR.

Procedurę kontroli, audytu lub oceny uznaje się za wszczętą z dniem otrzymania stosownego pisma wystosowanego przez KE, w którym ogłasza się jej rozpoczęcie.

W przypadku wszczęcia audytu wobec podmiotu powiązanego z beneficjentem dany beneficjent musi poinformować podmiot z nim powiązany o tym fakcie.

II.27.2 Obowiązek przechowywania dokumentacji

Beneficjenci muszą przechowywać wszystkie oryginały dokumentów, w szczególności dowody rachunkowe i podatkowe, w odpowiedniej formie, w tym również w formie elektronicznej, jeżeli jest to dopuszczalne zgodnie z obowiązującymi w danym państwie przepisami i jeżeli takie przechowywanie odbywa się zgodnie z warunkami określonymi w tych przepisach, przez okres pięciu lat od dnia płatności salda.

Wspomniany okres zostaje skrócony do trzech lat, jeżeli *maksymalna kwota dofinansowania* nie przekracza 60 tys. EUR.

Terminy wyznaczone w akapicie pierwszym i drugim są dłuższe, jeżeli dofinansowanie jest przedmiotem toczącego się postępowania audytowego, odwoławczego lub spornego lub dochodzenia roszczeń, w tym również w przypadkach, o których mowa w art. II.27.7. W takiej sytuacji beneficjenci muszą przechowywać dokumenty do chwili zakończenia postępowań audytowych, odwoławczych lub spornych lub do chwili zakończenia dochodzenia roszczeń.

II.27.3 Obowiązek przekazania informacji

W przypadku wszczęcia kontroli, audytu lub oceny przed dokonaniem płatności salda koordynator musi przekazać wszelkie informacje, uwzględniając informacje w formie elektronicznej, o które zwróciła się KE lub dowolny inny organ zewnętrzny upoważniony do tego przez KE. W stosownych przypadkach KE może zażądać, aby beneficjent bezpośrednio przekazał takie informacje.

W przypadku wszczęcia kontroli lub audytu po wypłacie salda informacje, o których mowa w poprzednim akapicie, muszą zostać przekazane przez odpowiedniego beneficjenta.

Jeżeli dany beneficjent nie wywiąże się z obowiązku ustanowionego w akapicie pierwszym i drugim, KE może uznać:

- a) wszelkie koszty niewystarczająco uzasadnione informacjami przekazanymi przez beneficjenta za niekwalifikowalne;
- b) wszelkie finansowanie niepowiązane z kosztami, wkład jednostkowy, wkład w formie kwoty ryczałtowej lub wkład ryczałtowy niewystarczająco uzasadniony informacjami przekazanymi przez beneficjenta za nienależny.

II.27.4 Wizyty na miejscu

W trakcie wizyty na miejscu beneficjenci muszą zapewnić służbom KE oraz upoważnionym przez KE pracownikom zewnętrznym dostęp do lokali i pomieszczeń, w których dane *działanie* jest lub było realizowane, a także do wszelkich niezbędnych informacji, w tym informacji w formie elektronicznej.

Beneficjenci muszą zapewnić łatwy dostęp do stosownych informacji w chwili przeprowadzenia wizyty na miejscu oraz zagwarantować przekazanie żądanych informacji w odpowiedniej formie.

Jeżeli dany beneficjent odmówi udostępnienia lokali, pomieszczeń i informacji zgodnie z postanowieniami akapitu pierwszego i drugiego, KE może uznać:

- a) wszelkie koszty niewystarczająco uzasadnione informacjami przekazanymi przez beneficjenta za niekwalifikowalne;
- b) wszelkie finansowanie niepowiązane z kosztami, wkład jednostkowy, wkład w formie kwoty ryczałtowej lub wkład zryczałtowany niewystarczająco uzasadniony informacjami przekazanymi przez beneficjenta za nienależny.

II.27.5 Kontradyktoryjne postępowanie audytowe

Na podstawie ustaleń dokonanych podczas audytu należy sporządzić sprawozdanie tymczasowe (*projekt sprawozdania z audytu*). KE lub jej upoważniony przedstawiciel musi przesłać sprawozdanie danemu beneficjentowi, który ma 30 dni kalendarzowych na przedstawienie swoich uwag, licząc od dnia otrzymania sprawozdania. Sprawozdanie końcowe (*końcowe sprawozdanie z audytu*) musi zostać przesłane danemu beneficjentowi w terminie 60 dni kalendarzowych od dnia upływu terminu na przedstawienie uwag.

II.27.6 Skutki ustaleń z audytu

W oparciu o ostateczne ustalenia z audytu KE może podjąć środki, które uzna za stosowne, tj. odzyskać całość lub część dokonanych płatności w momencie płatności salda lub po dokonaniu płatności salda zgodnie z art. II.26.

W przypadku ostatecznych ustaleń z audytu przeprowadzonego po wypłacie salda kwota podlegająca odzyskaniu odpowiada różnicy między zmienioną ostateczną kwotą dofinansowania obliczoną zgodnie z art. II.25 a łączną kwotą wypłaconą beneficjentom zgodnie z Umową na realizację *działania*.

II.27.7 Korekta systemowych lub powtarzających się nieprawidłowości, nadużyć finansowych lub naruszeń zobowiązań

II.27.7.1 KE może przenieść ustalenia z audytu przeprowadzonego w odniesieniu do innych dofinansowań na przedmiotowe dofinansowanie, jeżeli:

- a) okaże się, że dany beneficjent dopuścił się systemowych lub powtarzających się *nieprawidłowości, nadużyć finansowych* lub że naruszył zobowiązania spoczywające na nim w związku z innymi dofinansowaniami UE lub *Euratom*, których udzielono mu na podobnych warunkach, a wspomniane *nieprawidłowości, nadużycia finansowe*

lub **naruszenia zobowiązań** wywierają istotny wpływ na przedmiotowe dofinansowanie; oraz

- b) ostateczne ustalenia z audytu zostaną przekazane odpowiedniemu beneficjentowi za pośrednictwem **formalnego zawiadomienia** wraz z wykazem dofinansowań, na które ustalenia te wywierają wpływ, w terminie wyznaczonym w art. II.27.1.

Przeniesienie ustaleń może doprowadzić do:

- a) odrzucenia kosztów jako niekwalifikowalnych;
- b) obniżenia kwoty dofinansowania zgodnie z art. II.25.4;
- c) odzyskania nienależnie wypłaconych kwot zgodnie z art. II.26;
- d) zawieszenia płatności zgodnie z art. II.24.1;
- e) zawieszenia realizacji **działania** zgodnie z art. II.16.2;
- f) wypowiedzenia zgodnie z art. II.17.3.

II.27.7.2 KE musi przekazać danemu beneficjentowi **formalne zawiadomienie**, w którym poinformuje go o wykryciu systemowych lub powtarzających się **nieprawidłowości, nadużyć finansowych** lub **naruszeń zobowiązań** oraz o zamiarze przeniesienia ustaleń z audytu, wraz z wykazem dofinansowań, na które ustalenia z audytu wywierają wpływ.

- a) Jeżeli ustalenia dotyczą kwalifikowalności kosztów, stosuje się następującą procedurę:

etap 1 – formalne zawiadomienie musi zawierać:

- (i) wezwanie do przedstawienia uwag do wykazu dofinansowań, na które ustalenia z audytu wywierają wpływ;
- (ii) wezwanie do przedstawienia zmienionych sprawozdań finansowych dotyczących wszystkich dofinansowań, na które ustalenia z audytu wywierają wpływ;
- (iii) w stosownych przypadkach stopę korekty na potrzeby ekstrapolacji ustaloną przez KE w celu obliczenia kwot, które zostaną odrzucone z uwagi na wystąpienie systemowych lub powtarzających się **nieprawidłowości, nadużyć finansowych** lub przypadków naruszenia zobowiązań, jeżeli dany beneficjent:

– uzna, że przekazanie zmienionych sprawozdań finansowych nie jest możliwe lub wykonalne; lub

– nie przedłoży zmienionych sprawozdań finansowych;

etap 2 – dany beneficjent ma 60 dni kalendarzowych od dnia otrzymania **formalnego zawiadomienia** na przekazanie uwag i zmienionych sprawozdań finansowych lub na zaproponowanie należyście uzasadnionej alternatywnej metody dokonania korekty. W uzasadnionych przypadkach KE może przedłużyć ten termin;

etap 3 – jeżeli dany beneficjent przekaze zmienione sprawozdania finansowe, w których uwzględnione zostaną stosowne ustalenia, KE ustali kwotę podlegającą korekcie w oparciu o treść tych zmienionych sprawozdań.

Jeżeli beneficjent zaproponuje alternatywną metodę korekty, a KE wyrazi zgodę na jej zastosowanie, KE musi przekazać danemu beneficjentowi **formalne zawiadomienie**, w którym poinformuje go o:

- (i) wyrażeniu zgody na zastosowanie alternatywnej metody korekty;
- (ii) wysokości zmienionych kosztów kwalifikowalnych obliczonych z zastosowaniem tej metody.

W przeciwnym wypadku KE musi przekazać beneficjentowi **formalne zawiadomienie**, w którym poinformuje go o:

- (i) odrzuceniu przekazanych uwag lub zaproponowanej alternatywnej metody korekty;
- (ii) wysokości zmienionych kosztów kwalifikowalnych obliczonych z zastosowaniem metody ekstrapolacji, o której uprzednio powiadomiła beneficjenta.

W przypadku wykrycia systemowych lub powtarzających się **nieprawidłowości, nadużyć finansowych** lub przypadków naruszenia zobowiązań po wypłacie salda kwota podlegająca odzyskaniu odpowiada różnicy między:

- (i) zmienioną ostateczną kwotą dofinansowania obliczoną zgodnie z art. II.25 w oparciu o zmienioną kwotę kosztów kwalifikowalnych zadeklarowaną przez beneficjenta i zatwierdzoną przez KE lub w oparciu o zmienioną kwotę kosztów kwalifikowalnych po ekstrapolacji; oraz
- (ii) łączną kwotą wypłaconą beneficjentom zgodnie z Umową na realizację **działania**;

b) jeżeli ustalenia dotyczą nieprawidłowej realizacji działania lub naruszenia innego zobowiązania, stosuje się następującą procedurę:

etap 1 – formalne zawiadomienie musi zawierać:

- (i) skierowane do beneficjenta wezwanie do przedstawienia uwag do wykazu dofinansowań, na które ustalenia wywierają wpływ; oraz
- (ii) zryczałtowaną stawkę korekty, którą KE zamierza zastosować w odniesieniu do **maksymalnej kwoty dofinansowania** lub w odniesieniu do części tej kwoty zgodnie z zasadą proporcjonalności;

etap 2 – dany beneficjent ma 60 dni kalendarzowych od dnia otrzymania **formalnego zawiadomienia** na przekazanie uwag lub na zaproponowanie należycie uzasadnionej alternatywnej stawki zryczałtowanej;

etap 3 – jeżeli KE wyrazi zgodę na zastosowanie alternatywnej stawki zryczałtowanej zaproponowanej przez beneficjenta, musi przesłać danemu beneficjentowi **formalne zawiadomienie**, w którym poinformuje go o:

- (i) wyrażeniu zgody na zastosowanie alternatywnej stawki zryczałtowanej;
- (ii) kwocie dofinansowania skorygowanej przez zastosowanie stawki zryczałtowanej.

W przeciwnym wypadku KE musi przekazać beneficjentowi **formalne zawiadomienie**, w którym poinformuje go o:

- (i) odrzuceniu przekazanych uwag lub zaproponowanej alternatywnej stawki zryczałtowanej;

- (ii) kwocie dofinansowania skorygowanej przez zastosowanie stawki zryczałtowanej, o której uprzednio powiadomiła beneficjenta.

W przypadku wykrycia systemowych lub powtarzających się **nieprawidłowości**, **nadużyć finansowych** lub przypadków naruszenia zobowiązań po wypłacie salda kwota podlegająca odzyskaniu odpowiada różnicy między:

- (i) zmienioną ostateczną kwotą dofinansowania skorygowaną przez zastosowanie stawki zryczałtowanej; oraz
- (ii) łączną kwotą wypłaconą beneficjentom zgodnie z Umową na realizację **działania**.

II.27.8 Prawa OLAF-u

Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) posiada takie same uprawnienia w zakresie przeprowadzania kontroli i dochodzeń jak KE, w szczególności jeżeli chodzi o prawo dostępu.

Na mocy rozporządzenia Rady (*Euratom*, WE) nr 2185/96⁵ i rozporządzenia (UE, *Euratom*) nr 883/2013⁶ OLAF może również przeprowadzać kontrole na miejscu oraz inspekcje zgodnie z procedurami przewidzianymi w prawie UE w celu ochrony interesów finansowych UE przed **nadużyciami finansowymi** i innymi **nieprawidłowościami**.

W stosownych przypadkach ustalenia OLAF^u mogą prowadzić do odzyskania kwot od beneficjentów przez KE.

Ponadto ustalenia z dochodzenia przeprowadzonego przez OLAF mogą prowadzić do wszczęcia postępowania karnego na podstawie przepisów prawa krajowego.

II.27.9 Prawa Europejskiego Trybunału Obrachunkowego oraz Prokuratury Europejskiej

Europejski Trybunał Obrachunkowy i Prokuratura Europejska ustanowiona rozporządzeniem Rady (UE) 2017/1939⁷ („Prokuratura Europejska - EPPO”) posiadają takie same uprawnienia w zakresie przeprowadzania kontroli, audytów i dochodzeń jak KE, w szczególności jeżeli chodzi o prawo dostępu.

⁵ Rozporządzenie Rady (*Euratom*, WE) nr 2185/96 z 11 listopada 1996 r. w sprawie kontroli na miejscu oraz inspekcji przeprowadzanych przez Komisję w celu ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich przed nadużyciami finansowymi i innymi nieprawidłowościami.

⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, *Euratom*) nr 883/2013 z 11 września 2013 r. dotyczące dochodzeń prowadzonych przez Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF).

⁷ Rozporządzenie Rady (EU) 2017/1939 z 12 października 2017 r. wdrażające wzmocnioną współpracę w zakresie ustanowienia Prokuratury Europejskiej